

Måndagen den 19 december

Kl. 11.00–13.48

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 25 november justerades.

§ 2 Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade
att *Stefan Svanström* (KD) av sagt sig uppdraget som ersättare i riksdagen från och med den 2 januari 2017,
att *Martin Kinnunen* (SD) av sagt sig uppdraget som ledamot i riksbanksfullmäktige och
att *Johan Büser* (S) av sagt sig uppdraget som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet från och med den 10 januari 2017.

Kammaren biföll dessa avsägelse.

§ 3 Anmälan om ersättare

Förste vice talmannen anmälde att *Sofia Modigh* (KD) skulle tjänstgöra som ersättare för *Caroline Szyber* (KD) under tiden för hennes ledighet den 2 januari–30 april 2017.

§ 4 Anmälan om kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade
att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält *Johan Büser* som ledamot i miljö- och jordbruksutskottet och *Petra Ekerum* som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet samt
att Kristdemokraternas riksdagsgrupp anmält *Sofia Modigh* som suppleant i konstitutionsutskottet och i justitieutskottet under *Caroline Szybers* ledighet.

Förste vice talmannen förklarade valda *från och med den 10 januari 2017* till

ledamot i miljö- och jordbruksutskottet
Johan Büser (S)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Petra Ekerum (S)

Förste vice talmannen förklarade vald *under tiden den 2 januari–30 april 2017* till

suppleant i konstitutionsutskottet
Sofia Modigh (KD)

suppleant i justitieukskottet
Sofia Modigh (KD)

§ 5 Anmälan om betänkande

Följande dokument anmäldes:
Finansutskottets betänkande
2016/17:FiU10 Statens budget för 2017

§ 6 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2016/17:195

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:195 Kommunernas situation med att ordna bostäder till flyktingar
av Jan Ericson (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 20 januari 2017.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade arrangemang.
Stockholm den 13 december 2016
Justitiedepartementet
Morgan Johansson

§ 7 Ärenden för hänvisning till utskott

Propositioner
2016/17:56 till justitieukskottet
2016/17:66 till näringsutskottet

EU-dokument
KOM(2016) 778 till näringsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 9 februari 2017*.
KOM(2016) 786 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 9 februari 2017*.
KOM(2016) 788 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 9 februari 2017*.

Prot. 2016/17:49
19 december

§ 8 Svar på interpellationerna 2016/17:138 och 165 om situationen i Turkiet

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Ärade ledamöter! Hans Linde och Amineh Kakabaveh har frågat mig om jag avser att ta initiativ för att Sverige ska verka för att HDP:s fängslade parlamentariker, borgmästare och övriga företrädare frigges tillsammans med landets övriga politiska fångar samt för att lyfta frågan om att Turkiet ska börja respektera grundläggande mänskliga rättigheter. Hans Linde har även frågat om jag avser att ta initiativ för att Sverige ska verka för att frysa Turkiets förhandlingar om EU-medlemskap och för att EU säger upp det avtal med Turkiet som syftar till att förhindra människor på flykt från att ta sig till Europa. Amineh Kakabaveh har även frågat mig om jag är beredd att inom EU ta initiativ till att förmå parterna i konflikten mellan PKK och den turkiska regeringen att återvända till förhandlingsbordet. Jag väljer att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Jag delar interpellanternas djupa oro över situationen i Turkiet. Även före kuppförsoket i juli skedde en negativ utveckling beträffande respekten för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. De senaste månadernas utveckling med undantagstillstånd och långtgående dekret samt omfattande suspenderingar, avskedanden och arresteringar – inte minst av politisk opposition och journalister – är extremt bekymmersam.

Fria medier och en livaktig opposition är förutsättningar för ett pluralistiskt demokratiskt samhälle. Situationen för yttrandefriheten i Turkiet, särskilt mediernas och akademikers möjligheter att verka fritt, är särskilt oroväckande och har så varit en längre tid. Regeringen ämnar fortsatt aktivt arbeta med och stärka förändringsaktörers möjligheter att fortsätta att verka i Turkiet.

Interpellanterna tar upp arresteringarna av de två partiledarna och andra representanter för partiet HDP. Dessa händelser är extremt oroande, och det är viktigt att HDP:s företrädare släpps fria och att partiet tillåts utföra sitt parlamentariska mandat. Om detta har jag gjort ett uttalande, och regeringen står också bakom EU:s uttalande i frågan. Utrikesdepartementet kallade dessutom upp den turkiska ambassadören. Tillslag mot HDP-företrädare riskerar att underblåsa de redan existerande motsättningarna i landet. Regeringen understryker vikten av en återgång till de steg mot inkluderande dialog i parlamentet som vi såg efter kuppförsoket.

Samtidigt fortsätter stridigheterna i de sydöstra delarna av landet, vilket drabbar den i huvudsak kurdiska civilbefolkningen hårt. En återgång

till fredsprocessen med PKK är nödvändig för landets fortsatta demokratisering och regionens stabilitet.

Regeringen verkar för att EU agerar samlat och tydligt för att respekten för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer i Turkiet upprätthålls. Engagemanget med Turkiet balanseras med tydlig kritik. EU-anslutningsprocessen med sina tydliga villkor är vårt främsta verktyg för att främja en hållbar demokratisk utveckling i Turkiet på lång sikt. Mot denna bakgrund önskar regeringen inte suspendera förhandlingarna. Regeringen bedömer att en suspendering inte är det bästa för att främja en positiv utveckling i Turkiet på sikt. Ett eventuellt återinförande av dödsstraffet är dock inte förenligt med EU-medlemskap.

Turkiet är en central samarbetspartner för Sverige i viktiga frågor såsom handel, antiterrorism och migration. EU:s och Turkiets migrationsuttalande i mars i år avsåg bland annat att gemensamt hantera situationen med omfattande migrant- och flyktingströmmar. Syftet var att motverka människosmuggling och begränsa den illegala migrationen från Turkiet till Grekland samt skapa lagliga vägar in i EU för skyddsbehövande. Antalet personer som illegalt tar sig till den grekiska övärlden har minskat kraftigt. Migrationsuttalandet understryker även respekt för internationella regler och normer, inklusive rätten till skydd och individuell asylprövning. Det ligger i båda parter intresse att genomförandet fortsätter och att båda sidor lever upp till sina åtaganden.

Regeringen arbetar bilateralt, inom EU och i andra multilaterala forum som Europarådet, OSSE och FN för att få till stånd en förändring. Jag har understrukt för den turkiska regeringen hur vi ser på utvecklingen, och jag ämnar göra så tills situationen förbättras. Regeringen kommer också att fortsätta uttrycka solidaritet och samtala med de grupper i Turkiet som kämpar för fortsatt demokratisering och respekt för grundläggande fri- och rättigheter.

Anf. 2 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka utrikesministern för svaret.

Den här hösten har det knappt gått en enda dag utan att vi fått nya dåliga nyheter från Turkiet. Dag efter dag och steg efter steg nedmonteras demokratin, begränsas de mänskliga rättigheterna och inskränks utrymmet för alla fria och oberoende röster i landet. 110 000 människor har blivit avskedade eller avstängda från sina jobb sedan kuppen i somras. Drygt 30 000 av dem är lärare. 37 000 personer har fängslats. 6 000 av dem tillhör vänster- och oppositionspartiet HDP. 160 tidningar och nyhetskanaler har stängts ned. 19 fackföreningar kan inte längre verka. I helgen har vi sett hur våldsamma mobbar har attackerat kontor som tillhör oppositionspartiet HDP.

Jag måste erkänna att det ibland är svårt att ta in omfattningen av dessa massiva attacker på grundläggande mänskliga rättigheter. Men det är viktigt att komma ihåg att bakom alla de här siffrorna finns det män och kvinnor.

För en månad sedan åkte jag ned till Diyarbakır i norra Kurdistan i östra Turkiet för att möta dem som just nu drabbas av president Erdoğan's våld och övergrepp. Jag kom till Diyarbakır bara en dryg vecka efter att man fängslat tolv parlamentariker från HDP, bland dem partiledarna Sela-

hattin Demirtaş och Figen Yüksekdağ. Jag träffade modiga advokater, lokalpolitiker, feminister och människorättsförsvarare i Diyarbakır. Jag skulle vilja berätta om några av de mötena.

Jag träffade Feleknas Uca, den första yazidiska kvinna som valdes in i det turkiska parlamentet. Veckan innan vi träffades hade hon misshandlats på gatan av turkisk polis. Nu riskerar hon 15 års fängelse – trots att hon är folkvald parlamentariker. Hon sa att väskorna redan var packade och stod och väntade i hallen ifall polisen kom.

Jag träffade Gülistan Akel, som 2014 valdes till borgmästare i staden Batman – en stad lika stor som min hemstad Göteborg. I september avsatte hon och fick tillbringa en månad i häkte. Hon är inte ensam – drygt 50 folkvalda borgmästare har avsatts av regeringen i Ankara.

Jag träffade Raci Bilici, ordförande för MR-organisationen IHD. Organisationen är i dag förbjuden att göra uttalanden, och dess medarbetare sover på olika ställen varje natt för att de är så rädda att arresteras. Jag frågade Raci hur stor risken var att han själv skulle gripas. Han svarade: Den risken är 100 procent.

Jag besökte kvinnoorganisationen KJA, den fria kurdiska kvinnokongressen. Dess ordförande är redan fängslad. Dess kontor hade redan då utsatts för razzior. KJA ingår för övrigt i det svenska biståndsprojektet Medlingslabbet som drivs av Operation 1325 och samlar organisationer som jobbar med kvinnor, konflikter och fred.

Dagen efter mitt besök hos KJA stängdes organisationen, tillsammans med 370 andra organisationer i det civila samhället. Två dagar efter mitt besök gick polisen in i de lokaler där jag hade suttit och träffat företrädare för KJA.

Budskapet från alla dessa modiga kvinnor och män jag träffade i Diyarbakır var glasklart. Man sa: Erdoğan har inte knäckt oss. Vi ger inte upp. Vi kommer att fortsätta att kämpa för demokrati och mänskliga rättigheter, men vi behöver ert stöd och er solidaritet.

Många av dem jag träffade välkomnade att Margot Wallström kallat upp Turkiets ambassadör och varit så tydlig i de uttalanden som gjorts, till exempel om att HDP:s företrädare måste frigges. Men man var också väldigt tydlig med att ord inte längre räcker. Vi måste sätta press bakom orden och höja priset för president Erdoğan för att fängsla folkvalda parlamentariker.

När jag hör Margot Wallströms svar måste jag därför säga att det hade varit ett utmärkt svar för ett år sedan, men i dag krävs det mer; man måste vara beredd att sätta press bakom orden. Jag beklagar att Margot Wallström säger att man nu vill fortsätta medlemskapsförhandlingarna med Turkiet och att man vill fortsätta att betala Turkiet för att vara EU:s gränspolis. Det håller inte!

Anf. 3 AMINEH KAKABAVEH (V):

Herr talman! Jag vill tacka dig, Margot Wallström, för svaret.

Precis som vi diskuterat här, och som Hans också lyfte, kommer det varje dag nyheter om de värsta formerna av kränkningar mot mänskliga rättigheter och folkvalda politiker. I dag fick vi höra att HDP:s kontor i Kayseri blivit nedbränt. Under valrörelsen blev jag själv vittne i två städer, Alanya och Antalya, där Erdoğan och AKP-partiet, redan under första

valomgången och långt före kuppförsoket, startade ett krig mot oppositionella och det prokurdiska partiet HDP och dess medlemmar.

Turkiet är i dag ett land som det är svårt att betrakta som en rättsstat. Man levererar vapen till terrororganisationen IS, och man fängslar valda partipolitiska företrädare: Demirtaş, Figen, tolv andra ledamöter och 50 borgmästare.

Ett land som har fängslat så många journalister kan inte betraktas som demokratiskt. En av de mest omtalade heter Erdoğan, en kurdisk journalist som har fått utmärkelser i Sverige och internationellt. Hon sitter i fängelse, tillsammans med många andra journalister. Detta är Turkiet.

Min fråga till Sverige och till utrikesministern är därför om man kommer att vara tydlig. Man har ju faktiskt kallat upp ambassadören, men det kanske inte räcker att göra det bara en gång. Man måste vara väldigt tydlig. Sverige måste ta initiativ till att samla parterna och se till att fredsförhandlingar inleds.

Turkiet säger att PKK är terrorister, men detta är ju samma terrororganisation som staten inledde fredsförhandlingar med! Den turkiska staten vet att det är den organisation som har folkligt stöd, och man inledde därför fredsförhandlingar. Sedan bröt man fredsförhandlingarna, och EU gick med på att PKK är en terrororganisation.

Frågan är alltså: Varför inleder staten fredsförhandlingar med denna organisation för att sedan, helt plötsligt, själv i mycket större utsträckning utöva våld mot det kurdiska folket?

Jag blev i våras vittne till detta och blev själv visiterad under belägringarna av staden Diyarbakir. Det fanns inga människor på gator och torg, bara tanks och poliser. Detta hade börjat redan i februari. Jag var som första svenska politiker där den 17 februari, och inga journalister fick då komma till kommunen Sur. Detta krig startade långt före det så kallade kuppförsoket, som Erdoğan använder som förevändning för att fängsla ytterligare kurdiska och andra oppositionella. Detta måste vi vara väldigt tydliga med.

Min fråga är om utrikesministern kommer att ta initiativ till att få parterna till fredsförhandlingarna och få stopp på kriget. Turkiet måste stoppas för att någon typ av fred ska kunna åstadkommas i denna region.

Anf. 4 MARGARETA CEDERFELT (M):

Herr talman! Jag vill också säga att detta är två oerhört angelägna interpellationer, och jag tackar utrikesministern för svaret även om jag inte skrivit dem.

Till att börja med vill jag säga att terrorattacker, försök till statskupper med mera aldrig är acceptabelt. Men det sätt på vilket Turkiet har agerat är heller inte acceptabelt: bristande respekt för mänskliga rättigheter och för rättsstatens principer, fängslande av parlamentariker utan legal grund, stängning av medier och bristande respekt för mötesfrihet och politiskt engagemang, för att nämna några exempel.

Samtidigt är det, precis som sagts här tidigare, viktigt att försöka få tillbaka parterna till förhandlingsbordet. Vi har i många länder sett hur konflikter cementeras mer och mer, och det som pågår i Turkiet måste få ett stopp. Jag vet att arbete pågår på alla de politiska arenor som finns, men detta är uppenbarligen inte tillräckligt.

Hade Turkiet ratificerat Romstadgan och deltagit i Internationella brottmålsdomstolen hade det varit en väg att gå för att finna en fredlig lösning som innebär att vanliga människor kan uppleva att det finns en möjlighet att göra sin röst hörd.

Situationen är alarmerande. Vi har alla här kunnat ta del av lagförslag som presenterats av den sittande regeringen i Turkiet. Jag tänker inte minst på förslaget om barnäktenskap, som tack och lov drogs tillbaka. Men jag ser det som ett bevis för att det pågår processer i Turkiet som är allvarliga. Omvärlden måste därför tydligt agera och sätta press på Turkiet för att få Turkiet att sätta sig ned vid förhandlingsbordet och tillämpa rättsstatens principer, finna lösningar som är acceptabla för människorna och sluta förfölja kurderna.

Jag har också varit i Turkiet ett stort antal gånger, och det som gör mig upprörd är att alla kurder många gånger dras över en kam. Terrorattacker är inte acceptabla, oavsett vem som utför dem. Men att jämställa alla kurder med terrorister är inte heller acceptabelt. En kurd har samma rätt att åtnjuta rättsstatens principer som alla andra människor, och det måste bli ett stopp för förföljelsen av kurder.

Min fråga är: Vad kan Sverige göra mer för att sätta press på Turkiets regering, höja rösten och ena övriga Europa? Här handlar det inte om vad ett enskilt land kan göra utan om att omvärlden måste gå samman och vara väldigt tydlig i sitt fördömande och sitt ställningstagande. Bryt konflikten nu! Stoppa förföljelsen!

Anf. 5 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Jag vill också börja med att tacka interpellanterna Hans Linde och Amineh Kakabaveh, Margareta Cederfelt för hennes synpunkter och utrikesministern för ett bra svar.

Detta är en väldigt allvarlig och alarmerande situation. Det begås övergrepp mot människor varje dag i Turkiet, framför allt mot dem som verkar för ett demokratiskt Turkiet och velat att landet ska utvecklas i rätt riktning när det gäller demokrati, mänskliga rättigheter, ett starkt civilsamhälle och så vidare.

Sedan försöket till militärkupp den 15–16 juli ser vi att president Erdoğan utnyttjar situationen med förevändningen att man ska stoppa kupp-makare. I stället använder man sig av de medel som står till förfogande för att rikta insatser mot just de människor som verkar i demokratifrämjande syfte.

Vissa rättigheter har ett land som står inför en så allvarlig situation som just en statskupp. Bland annat kan man genom artikel 15 i Europakonventionen använda vissa restriktioner för att inte leva upp till de grundläggande rättigheterna. Men det innebär inte att man får inskränka de absoluta rättigheterna – rätt till liv, förbud mot tortyr, förbud mot slaveri och tvångsarbete liksom rättsprincipen om inget straff utan lag. Den 4 november arresterades ledarna för Turkiets tredje största parti, HDP, Selahattin Demirtaş och Figen Yüksekdağ, godtyckligt för att de inte hade, som det heter, deltagit i domstolsförhandlingar om påstådda kopplingar till PKK. Samtidigt ser vi att detta används för att kunna arresteras riksdagsledamöter, kommunpolitiker, borgmästare och andra, precis som interpellanterna här har lyft fram.

Vi måste förstå att dessa människor också riskerar att utsättas för andra typer av övergrepp medan de är arresterade. Tortyrkommittén har frekvent sagt att det finns många skeden och fall där företrädare för civilsamhället, advokater och andra när de arresteras också kan utsättas för tortyr och andra övergrepp på plats. Då är min fråga till utrikesministern hur Sverige ytterligare kan kräva att de politiska företrädarna får tillgång till rättvis rättegång i Turkiet och rätt till överklagande i enlighet med Europakonventionens principer.

Anf. 6 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Ärade ledamöter! Jag vill tacka Hans, Amineh, Lawen och Margareta för era inlägg, för ert engagemang och för det ni gör. Det ni har gjort i form av resor, kontakter och annat som ni har beskrivit här är inte ofarligt.

Det reflekterar också en politisk styrka att vi har en stor samsyn. Vi ser det också i det svenska samhället, för vi har en stor turkisk diaspora här och ett brett engagemang och mycket debatt om vad som händer i Turkiet. Det är den viktigaste plattform man kan ha också för politisk handling. Samtidigt uttrycker ni väldigt bra det som alla känner: Vad gör vi utöver vad vi hittills har gjort? Finns det något mer vi kan göra för att påverka Turkiet i denna besvärliga situation?

Det är med förfäran vi har sett utvecklingen på sistone. Det finns en bred enighet i riksdagen och inom EU om detta. Det är inga lätta diskussioner vi har haft i EU. Det är vår främsta utrikespolitiska plattform, och det är via EU som vi reglerar mycket av våra återkommande dialoger med Turkiet. Det är där processen finns etablerad.

Från svensk sida har vi ett brett bilateralt samarbete och en god dialog med Turkiet. Det är inte minst genom vårt bilaterala reformstöd som vi kan fortsätta arbeta väldigt brett och med en spännvidd av turkiska aktörer.

Vi samarbetar med parter som driver frågor om yttrandefrihet och rättsstatens principer. De bevakar rättegångar. Det minskande utrymmet för opposition och civilsamhälle gör att detta arbete blir än viktigare. Både bilateralt och inom EU följer vi just denna utveckling nära. Det vi har signalerat är att använda de här kontakterna i ännu högre grad och att se till att vi finns där. Man kan förstås tycka att det skulle vara en kraftfull signal att avbryta det EU-samarbete och den process som nu är etablerad, men baksidan av detta är att tydliga kriterier och en etablerad process i ansökningsförhandlingarna och EU-processen är något som oppositionen och de på marken som vi har talat med är väldigt angelägna om. Det kan därför vara till nackdel att göra det.

Vi har inte tyckt att det viktigaste just nu är att avbryta processen. Där emot pågår, som ni vet, inga förhandlingar för närvarande. Vi tycker att vi måste fortsätta via EU och bilateralt. Vi ska fortsätta med EU-medlemskapsproceduren med dess kriterier som en viktig ram för vår dialog. Där emot tror jag att det ekonomiska priset blir något som den turkiska regeringen och presidenten kommer att få märka mycket tidigt.

Anf. 7 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag flera gånger de senaste åren tänkt att det inte kan bli värre i Turkiet och att Erdoğan har nått sin gräns. Men vi måste nog inse att vi har varit naiva. Erdoğan har gjort sitt val. Han

har slagit in på en väg som leder mot diktatur i Turkiet. Hans maktambitioner har inga gränser. Han har inga begränsningar i sin kamp för att utplåna alla former av opposition i Turkiet. Detta visar exemplen. Det visar siffrorna på hur många som avskedats, fängslats och så vidare.

Ett annat exempel är att Turkiet i somras valde att frånträda Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Det är i dag två länder i Europa som inte stöder, arbetar efter och följer Europakonventionen om mänskliga rättigheter fullt ut: Turkiet och Vitryssland. Vitryssland har vi en uppsjö av sanktioner mot, med rätta, men när det gäller Turkiet ser vi inga diskussioner om sanktioner. Då talar man i stället från regeringens sida om Turkiet som en central samarbetspartner.

Jag har varit både i Turkiet och i Vitryssland i år. Det är inte identiska styren, men likheterna blir allt fler. Precis som vi har varit beredda att sätta kraft bakom orden när det gäller Vitryssland måste vi göra samma sak när det gäller Turkiet.

Margot Wallström frågar: Finns det något mer vi kan göra? Om det är något jag har lärt mig under de år jag suttit i utrikesutskottet är det att om man ska främja demokrati och mänskliga rättigheter i ett land som har en väldigt odemokratisk eller auktoritär ledning, är det viktigast att lyssna på de människor som finns i det landet och som jobbar för demokrati och mänskliga rättigheter. Vi måste höra vilka krav de för fram och vad de vill att vi ska göra för att understödja deras arbete.

Det är precis detta vi har gjort i Vänsterpartiet. De krav vi har fört fram här i riksdagen och som vi ställer på regeringen i Sverige och på den turkiska regeringen är krav som vi har formulerat efter dialog med bland andra HDP och företrädare för det civila samhället.

HDP är tydliga med att de vill att EU ska fortsätta ha ett medlemskapsperspektiv för Turkiet. De vill att EU ska hålla dörren öppen för ett EU-medlemskap. Det tycker också vi i Vänsterpartiet. Men alla de HDP-företrädare jag mötte var också glasklara med att man här och nu inte kan sätta sig och förhandla. Här och nu borde förhandlingarna suspenderas och tydligt villkoras med att våldet mot civila ska upphöra, att regeringen i Ankara ska respektera grundläggande mänskliga rättigheter och att Demirtaş, Yüksekdağ och de andra fängslade politikerna, borgmästarna och företrädarna för HDP ska frisläppas.

Margot Wallström sa här tidigare att EU-anslutningsprocessen är vårt främsta verktyg för att främja en hållbar demokratisk utveckling i Turkiet. Jag skulle då vilja veta hur väl utrikesministern tycker att EU-förhandlingarna fungerar som verktyg för att främja demokrati i Turkiet. Vilka framsteg har uppnåtts i Turkiet tack vare de förhandlingarna? Om man ser tillbaka på de gångna åren tycker jag att man kan se att EU på punkt efter punkt gör eftergifter, öppnar nya kapitel i förhandlingarna och utlovar olika saker – viseringsfrihet och annat – men Erdoğan väljer att stoppa alla dessa eftergifter i fickan och inte röra sig en millimeter eller själv göra några eftergifter.

Alla de jag mötte i Turkiet var också djupt kritiska till det flyktingavtal som EU har ingått med Turkiet, både för att det säljer ut flyktingarnas rättigheter och för att det säljer ut oppositionen i Turkiet. Man ser tydligt att resultatet har blivit stängda gränser för flyktingarna och farligare resor för flyktingarna, som i stället tvingas resa till Nordafrika och smugglas över

Medelhavet därifrån, och man ser också att detta har försatt president Erdoğan i en position där han kan hålla hela EU som gisslan.

Jag har då en fråga till Margot Wallström. Det finns konkreta förslag på vad Sverige kan göra. Varför lyssnar inte Margot Wallström på de krav som man nu reser från bland annat HDP?

Anf. 8 AMINEH KAKABAVEH (V):

Herr talman! Utrikesministern! EU har som sagt erlagt en summa för att Turkiet ska stoppa flyktingar från Asien och Mellanöstern. Det har förstärkt Erdoğans position. EU och Sverige belönar ekonomiskt och politiskt en repressiv diktatur, som är på väg att blir ännu mer fruktansvärd, i Mellanöstern och i regionen. Detta är oacceptabelt med tanke på vad som händer i Turkiet. Det har vi hela tiden sagt. Det har HDP sagt. Vi i Vänsterpartiet har hävdad det sedan i början av sommaren när vi såg utvecklingen med våra egna ögon i de städer där vi som valövervakare bevakade både den första och den andra valomgången. Man såg att Turkiet är på väg mot en repressiv diktaturstat, en islamisk stat som vill konkurrera med de andra makterna i regionen.

Detta förhandlar man med. Detta har han använt också för att ännu mer tysta Sverige och andra länder. Vi i Sverige måste göra någonting. Det förväntas av en socialdemokratisk regering och av Margot. Det är inte bara för att den turkiska diasporan är så stor och för att det finns så många kurder. Kurderna i hela den här regionen och särskilt i Turkiet har blivit den största folkgrupp i världen som inte har sina egna kulturella, politiska, sociala och ekonomiska rättigheter. Detta måste man göra någonting åt.

I Turkiet läggs tidningar och tv-stationer ned. Barnkanalen öppnades i går eller i förrgår. Det finns snart inga tidningar kvar för kurderna att läsa, så att de på egna villkor kan analysera utvecklingen. Det är detta Turkiet som är en EU-kandidat. Det är detta Turkiet som man har belönat ekonomiskt för att stoppa flyktingar.

Enligt svenska medierapporter har ca 500 politiska flyktingar från Turkiet flytt till Sverige bara under de senaste månaderna, sedan i somras. Varje dag får vi information om småbåtar som fylls med flyktingar. Flyktingar som är på väg till Grekland drunknar i havet nära Izmir. Turkiet gör ingenting för att stoppa detta. Man har helt enkelt låtit andra dörrar öppnas för att folk ska fly. Det förstärker Turkiet när EU belönar med miljoner av dollar eller miljarder av euro.

Varför inte en ekonomisk sanktion? Punktsanktioner är bra mot en regim som gör på detta sätt mot sitt eget folk, mot sina egna politiskt valda, mot partier och mot medborgare.

Vi ska inte belöna mer. Jag hoppas att Margot och regeringen tar till sig de här sakerna. Det är faktiskt inte krav som bara vi här i talarstolen hävdar. Det är också de oppositionella och kurdiska och turkiska författare, journalister och andra politiker som vill att vi ska göra någonting. För vi är deras röster när de själva inte kan hävda sig.

Anf. 9 MARGARETA CEDERFELT (M):

Herr talman! I riksdagen arbetar vi ledamöter över partigränserna inom bland annat riksdagens nätverk för mänskliga rättigheter i Turkiet. Vi gör vad vi kan, men det är uppenbarligen inte tillräckligt. Vi skriver brev. Vi

för dialoger. Vi arrangerar seminarier. Jag vet att det finns liknande nätverk runt om i Europa i parlamenteten som agerar precis på samma sätt som vi gör. Vi har i riksdagen också en vänskapsgrupp med kurder. Även i detta nätverk arrangerar vi samma form av aktiviteter. Vi är frustrerade över den utveckling som sker. En ändring måste till.

Blockader kanske kan vara något – ekonomiska sanktioner mot enskilda individer, på samma sätt som det finns gentemot Ryssland och som det finns gentemot individer i Vitryssland. Kanske kan det vara någonting. En ändring måste nämligen komma till stånd. Det måste bli ett stopp på det som pågår i Turkiet.

Jag tänker också på de kurder som finns i Sverige. Jag har träffat åtskilliga kurder som inte längre vill fira newroz, den stora högtid som kurder av tradition alltid firar. De uttrycker en oro för sina anhöriga som är kvar. De kommer inte i kontakt med sina anhöriga eftersom internet av och till är avstängt. Det går inte att ringa. Det går inte att ses.

Jag vill inte höra fler av mina kurdiska vänner uppgivet säga: Vad kan man göra? Det är den fråga som kurderna ställer. Vad kan man göra?

Anf. 10 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Jag delar den frustration som interpellanterna uppvisar i dag. Det är en förödande situation. Vi kommer inte ifrån det. Jag vet att utrikesministern också delar den uppfattningen.

Frågan här handlar om vad som är strategiskt klokt att göra. Vi måste nog fortsätta med det kravfyllda närmandet. Jag är oerhört rädd för hur det skulle bli om vi inte fortsätter att ha en dialog med Turkiet, om vi faktiskt pratar om sanktioner mot ett land med 3 miljoner flyktingar och om vi diskuterar att vi inte ska sitta vid förhandlingsbordet tillsammans med den här parten, hur många övergrepp den än begår. Vilka alternativ är det vi ger Turkiet då?

Jag är rädd för den utvecklingen, för jag vet att Turkiet i viss mån har andra aktörer man kan samarbeta med än ett EU som faktiskt värnar om de demokratiska principerna, om rättsstatens principer och om att vi ska kunna se ett land utvecklas åt rätt håll.

Jag är såklart ännu mer ledsen över att vi faktiskt inte sitter vid ett förhandlingsbord där vi kan göra Turkiet till en ytterligare närmande part på grund av de övergrepp man begår. Men jag vet också vilket alternativ vi kan sätta det här landet i om vi stänger förhandlingarna och om vi inte fortsätter med det kravfyllda närmandet.

Detta är den politiska svårighet vi står inför när vi diskuterar Turkiet. Alla är förbannade och ledsna över den utveckling vi ser. Det är våra vänner som sitter fängslade. Det är våra vänner som befinner sig i den här fruktansvärda situationen. Men jag delar inte uppfattningen att vi nu ska stänga dörren för fortsatta samtal och att vi ska prata i termer av sanktioner. Det handlar också om de mest utsatta människorna. De står då inför en situation där det är deras ekonomi och deras möjligheter att fortsätta ett anständigt liv som står på spel. Det är där jag tror att vi har delade uppfattningar.

Anf. 11 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Interpellanter och alla som har varit med i debatten! Det är just frustrationen som ni ger uttryck för. Vad mer kan vi göra i dagsläget? Jag tror att det är väldigt viktigt att man håller sig till det som erbjuds en ram och en process för den här typen av samtal, och det är naturligtvis EU-närmandet.

Jag tror att det också för oppositionen och civilsamhället i Turkiet är väldigt viktigt att detta finns, för det handlar om att sätta upp tydliga kriterier.

Som ni vet pågår det för närvarande inga faktiska förhandlingar. Turkiet gjorde framför allt fram till början av 2000-talet, som svar till Hans, stora framsteg. Vi kunde se att det kom reformer på plats. Det var stora reformansträngningar. Tyvärr har vi sedan dess sett en svår tillbakagång. Man har gjort vissa framsteg i förhållande till akin, alltså det gemensamma regelverket för EU, men tillbakagången har varit på centrala områden, som mänskliga rättigheter. Som läget är just nu pågår det inga förhandlingar.

Men jag tror att det vore förödande för den demokratiska utvecklingen, för oppositionen och för möjligheten att ge stöd till oppositionen att nu markera att EU drar sig ur och att vi stänger den här dörren.

Det är också det som är den största skillnaden mellan Turkiet och ett land som Vitryssland: I alla fall tills nu har det i Turkiet funnits levande medier, press, ett civilsamhälle som är mycket, mycket aktivt och även en livlig debatt. Det är viktigt att fortsatt ge stöd till de krafter i Turkiet som är positiva till en turkisk EU-process och som önskar en annan utveckling och en återgång till reformer som stärker respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Tyvärr kunde inte EU heller enas beträffande slutsatser för utvidgningen. Detta visar att om vi skulle föreslå sanktioner har vi inga möjligheter att få stöd för det. Jag menar att man alltid måste vara beredd att använda hela den politiska och diplomatiska verktygslådan, men det handlar också om valet av strategi och relation till Turkiet framöver. Vad är det som kan ge bästa resultat även på lång sikt?

Vi menar att det är viktigt att göra flera olika saker samtidigt, alltifrån uttalanden som markerar var vi står – som ni kommer ihåg gjorde jag uttalanden om det som Margareta och andra nämnde, det vill säga hur man ändrar lagstiftningen och faktiskt minskar skyddet för barn som har varit utsatta för sexuella övergrepp, vilket gav mycket starka reaktioner från den turkiska regeringen – och om att agera gemensamt i EU-kretsen och förstås i bilaterala kontakter och med vårt reformstöd ge hjälp till de fria och oberoende röster som kan driva debatten också i Turkiet.

Vi måste fortsatt hålla fast vid EU-processen, och jag vill också säga att det är viktigt att man talar på rätt sätt om faciliteten för flyktingar i Turkiet. Avsikten är att dessa 3 miljarder euro ska gå till flyktingarna i Turkiet, och hittills har Turkiet i stora drag levt upp till sina åtaganden och inte minst till exempel erbjudit möjligheter för flyktingar att arbeta. Det mesta av pengarna går ju till FN-organen som är aktiva på marken.

Anf. 12 HANS LINDE (V):

Herr talman! Det är viktigt att påminna om att när Margot Wallström och Lawen Redar här argumenterar för fortsatta EU-förhandlingar och ett fortsatt flyktingavtal mellan EU och Turkiet argumenterar man inte bara

mot oss som står här i kammaren, utan man argumenterar även mot väldigt många krafter i Turkiet som nu säger att Sverige och EU måste sätta press bakom orden och agera genom att villkora EU-förhandlingarna med att Erdoğan verkligen gör förbättringar och släpper de politiska fångarna fria.

Man säger att EU bör bryta det flyktingavtal som har ingåtts med Turkiet, både därför att det har lett till stängda gränser för flyktingar, vilket har resulterat i mer människosmuggling över Medelhavet, och för att det har resulterat i att oppositionen i Turkiet har försatts i en ännu tuffare situation.

Jag förstår att en socialdemokratisk utrikesminister inte alltid kan lyssna på Vänsterpartiet – det skulle ju vara konstigt – men jag är lite förvånad över att man inte väljer att lyssna mer på den opposition som finns i Turkiet och deras tydliga krav. De har ju förslag som man skulle kunna gå vidare med.

En av dem jag träffade i Turkiet var parlamentarikern Ziya Pir. Han riskerar nu såklart fängelsestraff, eftersom han tillhör HDP. Han har även ett tyskt medborgarskap, och jag frågade honom varför han är kvar i Turkiet och inte åker till Tyskland och går i exil i stället. Ziya Pir svarade: Det är 6 miljoner människor som har röstat på mig i det här landet. Den dagen ni ger en möjlighet till dessa 6 miljoner och deras familjer att lämna Turkiet och gå i exil i EU, då följer jag efter. Men fram till den dagen kommer jag att fortsätta att finnas här och kämpa.

Det är precis så väldigt många resonerar inom oppositionen och inom det civila samhället: Man kommer att fortsätta att kämpa. Den uppgivenhet vi ibland möter i Sverige är en lyx för oss som befinner oss i en demokrati. Det har man inte råd med i dag i Turkiet.

Då blir frågan: Vad ska vi göra i Sverige för att ge dessa modiga män och kvinnor vårt stöd? Vad kan vi göra för att de ska känna att de har en vän och allierad i Sverige? Jag tror att det första vi måste göra är att lyssna på vad de ber oss göra.

Anf. 13 AMINEH KAKABAVEH (V):

Herr talman! Tack, utrikesministern! Frustrationen är stor, och repressionen mot miljontals människor i Turkiet är totalt oacceptabel. Det måste vi göra någonting åt.

Därför vill jag fråga utrikesministern om hon den närmaste tiden kommer att ta initiativ från Sverige men också inom EU för att de valda HDP-politikerna som sitter fängslade ska frisläppas, liksom journalister, författare och de oppositionella som helt enkelt är kritiska. Det finns även de som är sjuka, till exempel Asli Erdoğan som jag nämnde, en kurdisk författare som sitter i fängelse och är väldigt sjuk och inte får den vård hon behöver.

Jag vill också fråga om utrikesministern och Sverige är beredda att inom EU, eller från Sverige som enskilt land, försöka få parterna att komma till fredsförhandlingar. Det är helt enkelt den enda vägen till en politisk lösning. Det är inte möjligt via det krig som Erdoğan har startat; det är bara via dialog och politisk lösning som fred är möjlig för kurderna och för hela regionen i Mellanöstern.

Man måste göra någonting. När någon har startat ett krig mot sitt eget folk måste andra parter lägga sig i, och jag förväntar mig att både Sverige och EU gör någonting skyndsamt och snabbt innan det eskalerar, innan

fler attentat sker, innan fler människor fångslas, dödas, mördas och drivs på flykt.

Anf. 14 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Tack för den här debatten! Den har varit väldigt viktig och speglar engagemanget, kunskaperna och även modet inte bara hos riksdagsledamöter utan alla andra i Sverige som känner samma förtvivlan och frustration som ni alla har nämnt över situationen i Turkiet.

Vad kan vi göra? Vi ska fortsätta att arbeta via internationella och europeiska organ. Vi ska fortsätta att se till att vi får stöd av övriga EU-medlemsländer. Vi har alltid varit där i spetsen och drivit på. Det är en kontinuerlig hållning från svensk sida, och det är väldigt viktigt.

Alla vet dessutom att vi har utmärkta bilaterala kontakter, och även dem använder vi nu för att trycka på. Vi säger väldigt tydligt till våra partner vad vi tycker om situationen när det gäller rättsstatens principer, mänskliga rättigheter och demokratin, och vi oroar oss förstås på samma sätt som ni gör.

Vi ska dessutom använda vårt reformstöd mycket tydligt, och vi ska ge de modiga männen och kvinnorna i Turkiet hjälp i vetskapen om att EU inte stänger dörren. Vi säger inte att nu slutar vi att förhandla med er, nu inför vi sanktioner, nu drar vi tillbaka allt det som hittills har varit våra möjligheter att påverka processen, för vad skulle då hända i Turkiet?

Det betyder dock inte att vi är engagerade fullt ut i att förhandla just nu. Kom även ihåg att pengarna i flyktninguppgörelsen går till utbildning, hälso- och sjukvård och arbete! Det är pengar som går till mat, rent vatten och tak över huvudet till närmare 1 miljon människor. Detta hjälper Turkiet faktiskt till att leverera just nu. Man ska vara korrekt i hur man beskriver hur dessa pengar används. Drar vi undan det har vi också förlorat väldigt mycket.

Regeringen fortsätter arbetet, och vi kommer också att ge skydd till de människor från Turkiet som behöver det.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2016/17:168 om fred och demokratisk ordning i Irak efter Isis

Anf. 15 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Robert Hannah har frågat mig om jag avser att verka för att Iraks minoriteter får vara en del av den framtida politiska lösningen i Irak och i så fall på vilket sätt, om det är mitt ställningstagande att minoriteterna bör få egna självstyren i Irak, vilka eventuella initiativ eller åtgärder från min sida som Massoud Barzanis uttalanden om att ta över mark som vunnits från Isis/Daish föranleder, om jag och regeringen vidtagit åtgärder efter Amnestys rapporter om etniska rensningar från KRG:s sida och huruvida jag och regeringen arbetar för att Iraks centralregering inte ska hamna i politisk konflikt eller vapenkonflikt med det kurdiska självstyret KRG, och i så fall på vilket sätt.

Jag delar Robert Hannahs oro över den långsiktiga utvecklingen i Irak och risken för förnyad konflikt efter att den globala koalitionen uppnått sina mål i kampen mot Daish. Vägen framåt måste utgöras av en inkluderande politisk process som innefattar nationell försoning, reform, dialog, respekt för folkrätten, rättsstatens principer och de mänskliga rättigheterna. Detta är nödvändigt för att inte riskera instabilitet och konflikter mellan olika religiösa och etniska grupper, och för att lösa tvistefrågor på ett fredligt och demokratiskt sätt. Det gäller även frågan om framtida kontroll över de omtvistade områdena.

På sikt är det denna breda politiska process som är avgörande för att upprätta ett lagligt styre och skydd för Iraks minoriteter och att lösa frågan om självstyre för minoriteter i Irak. Regeringen anser att det är upp till Iraks folk att avgöra hur denna process ska se ut. Det internationella samfundet kan stödja processen. Regeringen har en löpande dialog med företrädare för olika minoritetsgrupper såväl i Sverige som i Irak. Jag träffade till exempel själv företrädare för yazidier, assyrier, kaldéer och syrianer i Irak under mitt senaste besök i landet. Det har också mina kollegor och statsministern gjort.

Rapporter om övergrepp mot civila i kampen mot Daish är givetvis något som regeringen tar på stort allvar. Vikten av att respektera internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter förs konsekvent fram i den politiska dialog som vi har med våra motparter i Bagdad och Erbil. De svenska militära utbildarna i Kurdistanregionen har även som en av sina uppgifter att utbilda de lokala försvarsstyrkorna i folkrätt och mänskliga rättigheter. Sverige arbetar för att främja en inkluderande politisk process i Irak i alla forum, inklusive EU, FN och den globala koalitionen mot Daish, och vi tar kontinuerligt upp detta i våra kontakter med företrädare för regeringen i Bagdad och Kurdistans regionala regering, KRG, senast under statsministerns resa till Bagdad och Erbil i oktober. Statsministern uttryckte då även sin oro över de övergrepp som skett mot etniska och religiösa minoriteter.

Herr talman! Regeringen uppmanar kontinuerligt både centralregeringen i Bagdad och KRG till dialog och samarbete. FN:s insats i Irak, Unami, spelar en viktig roll i att på olika sätt stödja den politiska processen och nationell försoning. Sverige stöder Unami i dessa ansträngningar och har nära kontakter med FN på plats i Irak.

Regeringen arbetar även konfliktförebyggande genom biståndet till Irak. I den nya bilaterala utvecklings-samarbetsstrategi med Irak som regeringen har tagit fram kommer fokus att ligga på just freds- och statsbyggande samt jämställdhet. Regeringen har även gett nytt stöd till FN:s utvecklingsprogram, UNDP:s, stabiliseringsfond som syftar till att återupp-rusta områden som befriats från Daish och möjliggöra för människor att återvända till sina hem. Detta arbete är centralt i regeringens arbete för att undvika fortsatta konflikter mellan olika grupper i Irak. Sverige verkar även för ökat EU-engagemang för långsiktiga stabiliseringsinsatser i Irak.

Anf. 16 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Tack, utrikesministern, för ett utförligt svar på min interpellation.

Jag delar helt och hållet utrikesministerns syn på vad den svenska insatsen i Irak är till för. Det är glädjande att våra militärer har i uppdrag att

utbilda även i folkrätt och mänskliga rättigheter. Medlen till UNDP och insatsen av Unami är otroligt bra insatser. Sverige gör mycket för Irak, och det ska vi vara stolta över.

Det är också glädjande att höra att regeringen och utrikesministern i sina bilaterala kontakter har framfört kritik mot centralregeringen i Irak och det kurdiska självstyret för begångna övergrepp, särskilt vad gäller den välkända Amnestyrapporten.

Vi som vill Irak väl måste också vara de som är snabbast och tydligast med vår kritik när man begår brott mot folkrätten och andra typer av brott, särskilt när vi stöder militären.

Min bild är att det största hotet mot fred och stabilitet i Irak är den extremt hårda sekterismen i landet. Om omvärlden tillåter hämndaktioner mot Iraks sunnimuslimer för Isis aktioner riskerar vi att skicka många unga grabbar och tjejer rakt i händerna på Isis eller andra terroristorganisationer. Om Iraks andra folkgrupper skickar signaler att det är Isis som kan skydda människorna kommer de att vända sig dit. Det är viktigt att vi visar motsatsen. Många av landets minoriteter upplever sig själva som skyddslösa. Det är de som får ta den största smällen när saker och ting händer. Jag har träffat en parlamentariker i Irak som beskrev det som att man är fotbollen som skjuts mellan olika starka folkgrupper i landet, det vill säga kurderna, sunnimuslimerna och shiamuslimerna. Det får inte fortsätta att vara så.

Utrikesministern har svarat väl på frågorna, men jag skulle vilja ha tre förtydliganden.

Det första förtydligandet gäller att KRG:s president Massoud Barzani uttalar att han inte tänker lämna tillbaka mark som han har återtagit från Daish som inte tillhör KRG. På vilket sätt har utrikesministern offentligt riktat kritik mot dessa uttalanden? Det framgick ingen sådan kritik i svaret.

Det andra förtydligandet gäller stöd till landets minoriteter. Jag undrar vad regeringen specifikt kan göra för att säkerställa att UNDP:s medel faktiskt når fram. Vi är båda fullt medvetna om hur otroligt korrupt landet Irak är, och även KRG har stora problem med korruption. När jag har varit på plats och pratat med både den yazidiska gruppen och den assyriska gruppen har de sagt att de upplever att hjälpen inte når fram.

UNDP:s medel slussas via centralregimerna. När det sker måste man vara otroligt tydlig med att pengarna faktiskt kommer fram, och det måste finnas en stark återkoppling. Korruptionen är helt otrolig. Mig veterligen har knappt någon yazidier återvänt till Sinjarområdet. Det beror på att de måste ha något att återvända till. Om det inte finns el, skolor eller vägar hjälper det inte att bygga hus. Medlen har inte nått fram på ett tillräckligt tydligt sätt. Givaren måste vara mycket tydlig med pengarna.

Det tredje förtydligandet gäller att Iraks centralregering meddelade den 21 januari 2014, alltså före IS/Daishs invasion, att man avsåg att skapa provinser för minoriteterna, bland annat på Nineveslätten. Det är helt tydligt att Iraks minoriteter är på utdöende. De kommer inte att finnas kvar om inte tydligare åtgärder vidtas.

Det går att prata om fred och stabilitet, men om inte minoriteterna känner att så sker i deras vardag kommer de inte att finnas kvar. Folkgruppen mandéer, som omfattade 200 000 människor vid USA:s invasion av Irak, finns knappt kvar i landet. Andra folkgrupper – minoritetsfolk – är på utdöende. Utan självstyre kommer de inte att finnas kvar i framtiden.

Varför kan inte utrikesministern tydligare ta ställning för att grupperna borde få rätt till självstyre? Om det bara kommer att vara Iraks befolkning som ska bestämma kommer det inte att finnas några självstyren för minoriteter framöver eftersom de flesta inte vill dem väl.

Anf. 17 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, och jag tackar interpellanten för den angelägna frågan och för de perspektiv interpellanten ger uttryck för.

Det är oerhört viktigt att värna om de minoriteter som finns i Irak. Det är ett land med stor pluralism, och det är ett land med en lång historia av förtryck gentemot olika minoriteter. Förtrycket har i olika historiska skeden tagit sig olika uttryck. Minoriteter får beroende på vad de utsatts för en paranoid inställning till vad som komma skall med tanke på de maktbalanser som finns i en stat.

Historia spelar en roll. Makt spelar en roll. Politiska uttryck spelar en roll. Det kan också bli en överanalys av vad de olika strategiska skedena kommer att innebära i framtiden.

Jag tror också att sekterismen är förödande, och jag tror att någonstans måste Sveriges fortsatta hållning, som hitintills varit oerhört bra, handla om att alla folk har rätt till självbestämmande, rätt att få beskriva hur framtiden för Irak ska bli post-Daish.

De minoriteter som i dag finns i Irak ska ha rätt att få uttrycka en vilja för framtiden och få stöd från Sverige. Det har utrikesministern uttryckt väl i alla de strategier Sverige har uppvisat i hanteringen av Irak. Vi har stöttat koalitionen och irakiska armén med peshmergastyrkorna för att bekämpa Daish. Det har varit ett oerhört viktigt arbete.

Jag saknar det som har varit bra för Syrien, Syrienstrategin, som handlar om långsiktigt uppbyggande – resiliens. Det handlar om att titta på de grupper som har förmåga att bygga upp skolor, utbildning, sjukvård och så vidare. Frågan är om Sverige skulle kunna, likt Syrienstrategin, med en tydligare insats för Irak, titta på de grupper som har den kapaciteten. Det handlar om att långsiktigt bygga upp de områden som tyvärr har blivit utsatta för Daishs framfart och övergrepp men som nu har blivit befriade. Går det att titta på liknande strategier för resiliensuppbyggande, för skola och utbildning, för minröjning och så vidare? Har Sverige strategier bortom det humanitära biståndet som skickas till Irak?

Anf. 18 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag tror att vi kan vara överens, också över partigränserna, om analysen av och synen på situationen i Irak och om vad som behöver göras framöver.

Vi har från svensk sida hela tiden betonat vikten av att vi tidigt planerar för tiden också efter det att man, med hjälp av den globala koalitionen, har uppnått militära mål i kampen mot Daish. Här behövs en inkluderande politisk process, precis som Robert Hannah säger, nationell försoning, reform, dialog, respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna, rättsstatens principer och, förstås, att man ser till minoriteternas ställning.

Det här är den enda vägen framåt om vi vill ha en demokratisk utveckling och stabilitet i Irak. Det är också det enda sättet att lösa en av de svåraste frågorna om kontrollen över de omtvistade områdena.

Det vi kan göra är att ständigt i FN- och EU-sammanhang och i de bilaterala kontakterna uppmana både centralregeringen i Bagdad och i KRG till dialog och samarbete. Nu är frågan om kontrollen över de omtvistade områdena inte bara en fråga för regeringen i Bagdad och KRG, utan det är verkligen viktigt att de olika minoriteterna får sina röster hörda. Då kan vi stötta den processen.

Som svar på Lawens fråga fattade vi den 14 december beslut om den nya femåriga strategin för utvecklingssamarbete med Irak. Den kommer att utgå från de behov som skapas av konfliktsituationen i landet med fokus på freds- och statsbyggande samt jämställdhet. För detta allokerar vi mellan 600 miljoner och 1 miljard kronor för perioden 2017–2021. Det blir en plattform för oss att föra diskussioner om hur arbetet ska gå till.

Även om man förstår frustrationen är det svårt att säga i detalj hur processen ska se ut för de olika minoriteterna. Man måste garantera att den blir inkluderande, att de har en röst och ett inflytande i hela processen. Med goda vänner är det så att de också kan ge kritik, och det gäller också från vår sida. Man vet att vi har varit en långvarig och god partner som på alla sätt har stött Irak med medel och politiskt och humanitärt. Då kan vi också resonera om faran framöver med sekterismen och med att man inte skapar inkluderande processer.

När vi nu ger pengar till UNDP, 90 miljoner extra, är en fråga som vi alltid ställer om vi kan försäkra oss om att de når fram. Samtidigt är det alltid en kritik som kommer tillbaka att vi skulle kunna bli ännu mer målriktade eller att vi inte når fram dit vi vill nå fram. Men vi brukar normalt sett gå via FN-organen för att kunna leverera vårt stöd.

När det gäller uttalanden försöker vi i den politiska processen att tala om att här är det inte någon hjälp om man går ut och säger sådant som sedan bara kommer att skapa ännu mer av klyftor och motsättningar. Vi försöker ständigt ha samma budskap om inkluderande processer och dialog.

Anf. 19 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Tack utrikesministern och tack ledamoten Redar!

Jag tror att jag delar ledamotens uppfattning att vi behöver ha en mer långsiktig syn på hur Irak ska utvecklas, för de senaste 10–15 åren har det hela tiden skett omstörtande saker, och det har inte funnits en tillräckligt långsiktig syn.

Jag vill bara ge en bild av situationen för minoriteterna i landet. När jag var i Irak förra året träffade jag till exempel många yazidiska ungdomar som kom från Mosul. De sa till mig: Ni tror att situationen i Mosul uppstod helt plötsligt, att det helt plötsligt kom folkmördare, men så var det inte. Yazidiska kvinnor kunde bli våldtagna på Mosuls universitet utan att någonting hände. Vi vände oss till domstolarna, men de hjälpte oss inte över huvud taget. Vi ansågs vara de lägsta av de lägsta.

Iraks centralregering och det kurdiska självstyret har heller inte gjort något för att göra saken bättre för de här minoriteterna. Bland annat har man stiftat lagar om giftermål för barn från nio års ålder. För någon månad sedan beslöt man sig för att förbjuda alkohol. För bara ett år sedan beslutade man om religiösa regler som innebär att om en förälder konverterar till islam tvångskonverteras också barnen.

Många lagstiftningar som har tagits fram av Iraks regering på senare år syftar inte till att minoriteterna ska kunna stanna kvar i landet och vara en del av den inkluderande processen, tvärtom. Det finns ingen rättsstat, man får inte hjälp av domstolarna, lagarna diskriminerar minoriteterna kraftigt och samhället i stort anser att de är paria.

Även om utvecklingen går framåt just nu tror jag att man som stat tydligt måste säga att de här folkgrupperna tillhör Irak, att de har lika stor rättighet att vara en del av Irak och att de ska omfattas av mänskliga rättigheter lika mycket som alla andra. Jag tror inte att dessa minoriteter kommer att finnas kvar om vi inte, som en otroligt duktig stat som vill Irak väl, är tydligare i vår kritik mot regimen.

Jag vill därför ha ett förtydligande från ministern. Har ministern offentligt kritiserat Massoud Barzanis uttalande att man inte tänker återlämna mark som man har tagit tillbaka från IS?

Vad gäller korruptionen är det jättebra att man arbetar med UNDP. Men i fallet Irak tror jag att man ännu mer behöver säkerställa att pengarna når fram. KRG:s centralregering har inte betalat ut löner på hur många månader som helst till människor som måste försörja sina familjer. Vad händer då när det kommer medel från andra länder? De här pengarna har tidigare inte kommit fram på ett tillräckligt bra sätt, så man måste arbeta starkare för att de ska nå fram.

Vad gäller självstyrena tror jag att den svenska staten, just på grund av de anledningar som jag redogjorde för här i början, måste vara tydlig med att om de här folkgrupperna ska kunna överleva och finnas kvar måste omvärlden tydligt säga: Ja, ni har rätt till självstyre. Ni borde kunna få mer makt över er själva. De har nämligen inget som helst förtroende för omvärlden. De litar inte på att vare sig KRG:s centralregering eller den centrala regeringen i Bagdad vill dem tillräckligt väl. De vill kunna styra medel för kultur och medel för samhällsbyggnad. Områdena Sinjar, Nineve-slätten och även de turkmenska områdena var otroligt eftersatta när det gäller infrastruktur redan innan IS kom in, för det är ingen som satsar pengar och investerar i de här områdena därför att de inte har någon politisk kraft.

Jag skulle vilja ha lite mer förtydliganden från ministern om det är okej.

Anf. 20 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Några av de mest komplexa situationerna i världen är kanske de i Irak och Syrien. De är grannländer, och parter som så tydligt är terroristorganisationer begår övergrepp och använder gränsområden till att sprida ut sina fruktansvärda ideologiska ställningstaganden. De tar också över områden där människor bor och har rätt att leva i frihet och säkerhet.

Irak är en konstitutionell federation som tydligt har sagt vilka grupper som ska få regera över olika områdena och hur man ska hantera naturresurser. Men vi vet också att det är ett land med utbredd korrupktion och där det råder sekterism. Just nu pågår någon form av fullskaligt inbördeskrig mellan terroristorganisationer och olika grupper som måste försvara sig mot dessa. Därför tror jag att det är ganska svårt att veta exakt hur man ska navigera för att se vad det långsiktiga ska kunna bli.

Det som regeringen gör är klokt. Man deltar i kampen mot terrorismen men hjälper också långsiktigt i form av humanitärt stöd och hjälp till sjukvård och institutioner. Det är det första och grundläggande för att få institutioner på plats och skapa någon form av antikorrup­tion – och för möjligheten att skapa rättsstatens principer och att de ska vara gällande.

Därefter måste det fortsatta utvecklingsarbetet vara politiskt och handla om hur dessa grupper ska titta på federationen och konstitutionen, hur processen ska vara jämbördig mellan grupperna, vad det är de själva vill ge uttryck för i ett framtida Irak och hur denna process över huvud taget ska bli i framtiden.

Därför är det viktigt att vi fortsättningsvis navigerar genom att bygga upp på grunden en stat som bärs av sin egen befolkning och där grupperna får sina rättigheter tillgodosedda. I dag är det för tidigt att uttala sig om hur marken ska se ut och vem som ska få bära rätten över det ena eller andra. Vi får fortsätta att ge stöd till dessa grupper för deras rätt till självbestämmande.

Anf. 21 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):
Herr talman! Jag tackar Lawen Redar och Robert Hannah.

Jag håller med om det som Lawen Redar just sa. Vi använder våra viktigaste plattformar, EU och FN, för att driva på i dessa frågor – mot kränkningar och övergrepp på mänskliga rättigheter och kränkningar av internationell humanitär rätt. Vi ska särskilt uppmärksamma minoritetsgrupper: barn, kvinnor och andra utsatta grupper och personer. Det innebär också att vi måste markera tydligt att vi inte accepterar straffrihet.

Vi har engagerat oss i alla dessa tre spår: i den politiska processen, med det humanitära stödet och med militär hjälp i stödet till koalitionen mot Daish. Jag tror att det samlade internationella stödet är nödvändigt för att vi ska kunna få till stånd ett fredligt och stabilt Irak på lång sikt.

Vi är mycket bekymrade över den utveckling som vi har sett i Irak på sistone. Därför påpekade jag i mitt anförande i FN:s generalförsamling i september vikten av att det internationella samfundet agerar gemensamt för att stödja Irak. Det är också något vi kommer att arbeta för under vårt medlemskap i FN:s säkerhetsråd.

Dessutom ska vi använda vår nya långsiktiga utvecklingsstrategi med just denna inriktning till att etablera en politisk process som är inkluderande och som ger röst och inflytande också åt minoritetsgrupperna.

Precis som Lawen Redar sa kan vi inte i dag rita färdigt kartan med alla linjer, men vi kan garantera att det finns en möjlighet för dessa minoritetsgrupper att existera.

Vi rörs alla djupt av yazidiernas kamp och den utsatthet som de är föremål för. Det är viktigt att detta lyfts fram och att vi fortsätter att arbeta med alla dessa spår.

Till exempel är den dialog som vi just nu har mellan EU och Irak en viktig plattform för denna typ av samtal. Då kan Irak se att vi kommer att fortsätta att stötta landet i dess reformansträngningar och i det som är nödvändigt att göra framöver.

Jag tackar för debatten. Detta arbete fortsätter förstås på alla möjliga sätt, både med uttalanden och med framför allt den dialog som vi redan har med Irak och minoritetsgrupperna.

Anf. 22 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Pratar man med Iraks minoriteter förekommer mycket hyllande av Saddam Hussein. Varför då? Jo, man väljer hellre pesten än döden. Man väljer hellre en diktator än att bli utsatt för folkmord. Man väljer hellre en diktator än etnisk rensning och att tvingas lämna sitt hemland.

Vad är det egentligen för signal vi har skickat? Jag är övertygad om att situationen är likadan i Syrien. Syriens minoriteter stöttar i dag Asad. Varför stöttar de Asad? Inte för att de tycker om Asad, inte för att de tycker att han är en god människa och inte för att de tycker att det han gör mot andra i befolkningen är bra. Nej, de stöttar honom för att diktatorn är den ende som ser till att de inte utrotas.

Det som hände i Irak har direkt inverkan på det som händer i Syrien i dag när Syriens minoriteter väljer att stötta Asad. De tar hellre diktatorn än döden i handen. Detta måste vi i omvärlden börja förstå.

Stöttar vi inte minoriteterna så att de kan överleva och visar dem att de har en framtid och en plats i världen kommer de att göra allt de kan för att bevara situationen som den är.

Situationen är likadan bland kopterna i Egypten. Varför stöttar kopterna den hemska militärregimen? Jo, för att det är rädda för döden. De är rädda för det som kommer annars.

Vi måste vara medvetna om att det som hände i Irak blev en berättelse om hur andra minoriteter har kommit och kommer att agera. Vi ser redan nu att om vi inte stöttar Iraks minoriteter och säger att de har rätt till självstyre, att de är en lika stor del av landet Irak, att Iraks centralregering och kårer inte kan hålla på med korruption och att Iraks centralregering inte kan stifta lagar som i praktiken innebär att minoriteterna kommer att behöva lämna landet, så kommer vi inte att se en demokratisk utveckling av regionen i stort.

Anf. 23 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag anser att vi gör det, Robert Hannah. Vi påtalar just risken med att inte ge en röst eller skapa en inkluderande fredsprocess. Just nu är vi dock inte redo att rita kartan färdig och säga exakt hur det ska se ut den dag man har vunnit striden mot Daish.

Vi har många gånger debatterat fredade zoner. Jag förstår argumentet för, men jag kan också se farorna. Vi får inte skapa dödsfällor eller låsa oss vid något som utsätter människor för ännu större fara.

Jag har all respekt för argumentet, och varje gång vi träffar irakiska företrädare pekar vi på risken med att inte skapa en inkluderande fredsprocess och ta precis dessa hänsyn. Jag kan bara hålla med och säga att jag anser att vi med stöd av ett brett engagemang i Sverige kan framföra detta med kraft. Vi gör det också med pengar och en plan för hur det ska se ut post-Daish i Irak. Vi ska också arbeta på alla de internationella spår som vi bedömer nödvändiga för att kunna få respekt för rättsstatens principer och mänskliga rättigheter.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2016/17:170 om turkiska statens förhållningssätt till folkmordet seyfo

Anf. 24 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Robert Hannah har frågat mig om jag genom mitt svar på den skriftliga frågan 2016/17:196 menar att det bör tillåtas en öppen och levande debatt om folkmordet seyfo, om mitt ställningstagande är att en likadan debatt om Förintelsen, Srebrenicamassakern och folkmordet i Rwanda bör tillåtas, om det är mitt ställningstagande att försonande samtal kan ske mellan å ena sidan assyrier/syrianer och å andra sidan staten Turkiet och huruvida dessa kan betraktas som jämbördiga parter samt om det är mitt ställningstagande att Turkiet har en öppen och levande debatt om folkmordet 1915 med tanke på att personer som har uttalat att de anser att det är ett folkmord har straffats.

Låt mig inleda med att konstatera att regeringen värnar om yttrandefrihet och åsiktsfrihet, inklusive fri och öppen debatt, vilket utgör en fundamental del av demokratins kärna. En sådan debatt ska självfallet också kunna föras om de fruktansvärda händelser som interpellanten omnämner i sin första fråga. Vi kommer att fortsätta att försvara dessa mänskliga rättigheter, samtidigt som vi måste värna om offer och efterlevande till offer för övergrepp genom att hantera frågor om övergrepp på ett seriöst sätt.

Vad som krävs för försonande samtal är att de inblandade parterna intar en respektfull hållning gentemot varandra och är genuint öppna för just en fri debatt. En central dimension för att en försoning ska kunna ske är dessutom att förutsättningar ges för bedrivande av fri forskning – något som jag tidigare har lyft fram. Om dessa förutsättningar finns är jag övertygad om att försonande samtal kan äga rum även bland icke jämbördiga parter.

Robert Hannah undrar också om det är mitt ställningstagande att det i Turkiet finns en öppen och levande debatt om massövergreppen i det sönderfallande Osmanska riket med tanke på att personer som anser att de var ett folkmord har straffats.

På den punkten finns det verkligen mycket kvar att önska. Behovet av en fri debatt är stort, och det handlar inte bara om frågan om massövergreppen i det sönderfallande Osmanska riket utan om den fria debatten och yttrandefriheten i Turkiet i allmänhet. Som interpellanten säkert känner till har jag varit ytterst tydlig i min kritik mot utvecklingen i Turkiet på detta område.

Samtidigt kan vi notera vissa framsteg. Bilden är långt ifrån entydig, men inom vissa områden ökar gradvis förekomsten av ett kritiskt förhållningssätt till den officiella hållningen gällande massövergreppen. Antalet publikationer och aktiviteter som berör frågan tilltar, inte minst under förra året. Det året markerade som bekant hundra år efter de historiska massövergreppen.

När det gäller de historiska massövergreppen i det sönderfallande Osmanska riket är det viktigt att ha i åtanke att de drabbade inte bara var assyrier och syrianer utan också andra grupper. Den svenska regeringen arbetar aktivt för att främja fri forskning, som i sin tur förhoppningsvis kan leda till en respektfull dialog och i förlängningen till försoning.

Vi bidrar bland annat till ett projekt som rör skapandet av ett armeniskt institut i Istanbul genom Hrant Dink Foundation. Institutet ska fungera

som ett kunskaps- och resurscentrum som är öppet för allmänheten. Därutöver stöder vi aktiviteter inom kulturarvsfrågor som inbegriper de icke-muslimska minoriteterna i Turkiet, bland annat ett bokprojekt som handlar om dessa människors historia i olika städer i Anatolien.

Prot. 2016/17:49

19 december

Svar på
interpellationer

Anf. 25 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Jag inte alls lika nöjd med svaret på denna interpellation som jag var med svaret på den föregående. Det vill jag vara tydlig med.

Enligt min mening besvaras endast en av mina frågor av utrikesministern, och den gäller yttrandefriheten i Turkiet. Där delar jag självfallet ministerns oro, men jag vill vara tydlig på en punkt: Om omvärlden och Sverige tillåter ett land att komma undan med folkmord kan man heller inte förvänta sig att detta land ska lära sig av sitt beteende, utan landet kommer att fortsätta att agera på samma sätt.

Vi ser hur Turkiet behandlar bland annat sin kurdiska befolkning, journalister och yttrandefriheten i dag. Det är klart att det finns ett direkt samband mellan vad man har kommit undan med tidigare och det som händer i dag.

Herr talman! Min första och viktigaste fråga till utrikesministern är: Ska man tolka hennes svar som att Socialdemokraterna och Miljöpartiet nu har ändrat åsikt om erkännandet av folkmordet 1915? Är detta det slutgiltiga beskedet fram till 2018? Kommer regeringen alltså inte att infria det vallöfte som Stefan Löfven gav bland annat inför 2 000 svensk-assyrier i Södertälje i mars 2014? Hur ser färdplanen ut framöver? Är detta det besked ni har att lämna? Tänker ni svika det vallöfte som alla era valarbetare gick runt och gav inför valet 2014? Det vore bra med ett tydligt svar på detta.

Det finns två frågor där jag inte tycker att ministern svarar tillräckligt. För det första har vi frågan om en öppen och levande debatt. Alla forskare är överens om att ett folkmord har skett, och ministern tycker att det behövs en öppen, levande och fri debatt. Jag undrar därför om ministern tycker likadant när det gäller folkmordet i Rwanda, Förintelsen och Srebrenica.

Ska vi ha en öppen och levande debatt om huruvida Förintelsen har skett eller inte, eller ska vi vara tydliga som politiker och som stat med att den faktiskt har skett? Jag kan inte minnas att vi tillåter en sådan öppen och fri debatt, utan vi markerar mot de andra folkmord som har skett under 1900-talet. Vad är skillnaden när det gäller detta folkmord?

För det andra undrar jag över de försonande samtal som ministern nämnde. Man behöver inse att det finns olika styrkeförhållanden vad gäller denna fråga. Visst, armenier var utsatta, och det finns en armenisk stat, men det andra folket som var absolut mest utsatt var assyrier och syrianer, som inte har någon stat. Hur ska försonande samtal ske mellan denna grupp och den turkiska staten? Väldigt många svensk-assyrier och svensk-syrianer har sitt ursprung i Turkiet. De finns här i dag på grund av folkmordet. Hur ska man i så fall ha försonande samtal?

Jag skulle vilja ha besked i tre frågor. För det första: Vad är regeringens inställning till folkmordet – är beskedet ett nej till att erkänna det? För det andra: Bör vi ha en öppen och levande debatt om huruvida Förintelsen, Rwanda och Srebrenica har hänt? För det tredje: Tänker ministern hjälpa till med de försonande samtalen?

Jag vet att många undrar vad det är vi håller på med när det gäller folk-mordsfrågan. Det har gått 100 år – varför håller vi på och debatterar den? Men det är en levande fråga därför att den stat som har begått detta brott har gjort det till en själsfråga – till sin grundläggande fråga – att förneka sitt brott. Detta har varit en grund för att de har kunnat begå andra brott senare.

Det finns inte så stora skillnader mellan hur Turkiet behandlade dessa minoriteter då och hur de behandlar sina minoriteter i dag. Varför ska man återigen låta en stat komma undan?

Eftersom Turkiet har gjort det till en politisk fråga att förneka sina brott och handlingar tycker jag att det minsta man kan begära av en stark demokrati som Sverige är att vi ska stå upp och säga att detta har hänt och att erkänna det. Det är därför ett svenskt erkännande är så viktigt: Vi är en demokratisk stat, och den stat som har begått brottet vägrar att erkänna detta.

Anf. 26 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Vi är alla överens om följande: I det sönderfallande Osmanska riket, under första världskriget, begicks omfattande övergrepp mot den armeniska folkgruppen och andra minoriteter. Det är fruktansvärt att ta del av skildringar av vad som hände.

Både dåtida rapporter från till exempel svenska ambassaden i Konstantinopel och nutida forskning vittnar om ett ofattbart stort antal människor som mördades, deporterades eller tvingades på flykt från sina hem. En betydande del av den kristna befolkningen i Osmanska riket dödades. Det är viktigt att vi minns och lär oss av de mörka kapitlen i vår europeiska historia. I Sverige har lärdomarna från historien lagt grunden för den vikt vi lägger vid respekt för folkrätten och mänskliga rättigheter i vår utrikespolitik.

Ett flertal av de mekanismer till skydd för de mänskliga rättigheterna som utvecklades under 1900-talet växte fram just ur erfarenheterna från tidigare massövergrepp, däribland det som skedde i det sönderfallande Osmanska riket. Kunskap om vad som har hänt hjälper till att förhindra att sådana övergrepp sker igen.

Både du, Robert Hannah, och alla andra vet att begreppet folkmord är svårt och känsligt liksom vem som ska avgöra om det är just detta juridiska begrepp som ska användas. Regeringar över hela världen uttalar sig ytterst sällan om saken, av goda skäl, för vi anser att det är domstolar som ska använda begreppet.

Mot bakgrund av detta uppdrog vi, när vi kom till makten, åt professor Pål Wrange att på en principiell och allmän nivå belysa relevanta rättsliga, historiska och andra aspekter på förhållningssätt och benämningar i anslutning till historiska massövergrepp. Det är en sak att titta på det som pågår just nu och en annan att gå hundra år tillbaka i tiden och göra det. Är det regeringens uppgift att avgöra denna fråga, och vad kommer det att innebära?

Vi har nu på UD noggrant studerat rapporten, som hjälper oss att förstå och hantera olika händelser i det förflutna. I rapporten beskrivs bland annat behovet av ökad historisk samsyn, och det är detta det handlar om. Vi menar att debatten måste få äga rum i Turkiet. Detta är viktigt för att bli överens om och etablera vad som har hänt.

Wrange säger att historien inte får stängas för forskning och debatt men att det är viktigt att inblandade parter ärligt försöker fastställa vad som hände och i öppen anda diskuterar hur händelserna ska tolkas och värderas. Så står det i hans rapport.

Där omnämns också FN-rapportören för övergångsrättvisa, Pablo de Greiff, och hans påpekande att historiska fakta ofta manipuleras för politiska och ideologiska ändamål, vilket ökar risken för nya konflikter. Wrange säger att alla parter bör främja den historiska forskningen och öppna arkiv för forskare, för att få en fördomsfri granskning.

Den tidigare alliansregeringen hade också denna fråga uppe, som Robert Hannah säkert vet. De lämnade frågan om ett erkännande utan åtgärd. Min företrädare svarade också att det är oberoende forskare som är bäst skickade att utreda historiska händelser och hur dessa bör rubriceras.

Nu pratar vi om detta, och jag tycker inte att man ska dra in alla andra händelser i bilden. Det är denna händelse som vi diskuterar just nu.

Anf. 27 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Jag kan ärligt säga att jag var överens med Socialdemokraterna fram till september 2014. Jag tyckte att det var modigt av Urban Ahlin att som utrikestatsperson gå ut och säga att Socialdemokraterna tänkte göra detta när man kom till makten. Jag tyckte att det var modigt av Stefan Löfven att stå framför 2 000 svensk-assyrier och säga: Väljer ni mig till statsminister kommer jag att erkänna detta folkmord.

Utrikesministern vet mycket väl att denna fråga är otroligt viktig för en av Sveriges största minoriteter. Vi är i dag minst 120 000 svenskar som har denna bakgrund och som har familjeerfarenheter från detta folkmord.

I varenda debatt som jag deltog i som gällde dessa frågor stod socialdemokratiska politiker och miljöpartistiska politiker och sa: Väljer ni oss och vi får regeringsmakten kommer vi att erkänna detta.

Det som jag däremot tycker är fejt är att man, när man väl har fått makten, helt plötsligt vänder och inte genomför det som man har lovat under ett stort antal år.

Man kan säga vad man vill om Alliansen, men Alliansen hade inte kommit överens om att erkänna detta folkmord om man kom till makten. Tvärtom hade man varit tydlig med att man inte skulle göra det.

När jag företrädde Liberalerna under valrörelsen 2014 kunde jag inte ge detta löfte. Jag gav aldrig det löftet. Jag kunde inte stå framför 2 000 personer och säga att detta kommer att hända. Men det gjorde ni i den rödgröna oppositionen. Då tycker jag att man måste ta ansvar för det som man har sagt och lovat svenska folket, och särskilt lovat den svensk-syrianska gruppen, nämligen att om man kommer till makten kommer man att erkänna detta.

Jag tycker att det blir mycket konstigt när man säger att en regering inte ska syssla med detta. Det borde ni ha vetat tidigare också. Ni har ju suttit vid regeringsmakten tidigare. Det blir otroligt konstigt, och jag tycker att det är mycket fejt att säga en sak när man är i opposition och en helt annan när man är i regeringsställning.

Man kan säga vad man vill om Moderaternas åsikt i frågan – jag håller inte med om den – men de är åtminstone konsekventa.

När det gäller vad stater får och inte får göra kan jag säga följande. Bara förra året erkände Tyskland folkmordet. Frankrike har erkänt det,

USA har erkänt det och de flesta västerländska stormakter har i dag erkänt det. Jag köper därför inte resonemanget om att en regering är restriktiv i denna fråga. Tvärtom har de blivit mycket mer tydliga i denna fråga, och många vågar nu säga detta.

Jag tror att man måste förstå att denna fråga inte är frikopplad från frågan om andra folkmord. Detta folkmord är faktiskt själva grunden till folkmordskonventionen. Det var efter att detta folkmord skedde som en forskare tog fram begreppet ”genocide” och baserade hela sin forskning på det. Det är detta folkmord som egentligen är grunden till att det finns forskning i frågan.

Jag blir faktiskt mycket förvånad över att man helt plötsligt säger att detta är någonting annat än Srebrenicaförintelsen och det som hände i Rwanda. Säg det till de anhöriga till dem som blev mördade. Det är inte någonting för de andra.

Den turkiska staten har gjort det till sin politiska ideologi och sitt grundsystem att förneka att detta har hänt. Systematiskt förnekar man brott som man har begått mot andra grupper. På samma sätt som man förnekar brott som man begår mot kurderna i dag förnekar man brott som begicks då. Det har blivit en del av deras nationella identitet.

Då kan inte andra stater, som är demokratiska och fria och som har en stor del människor som har flytt från förtrycket i denna stat, sitta och säga att de inte hade ett ansvar att göra någonting. Det är just för att Turkiet vägrar att ta ansvar som Sverige måste påpeka detta brott.

Jag skulle därför gärna vilja höra ett resonemang om varför detta inte behövs mot Turkiet. Det är inte så att Rwanda, Serbien och Tyskland inte erkänner sina brott. Det gör de. Men Turkiet erkänner inte sina brott. Det finns skiljelinjer där, och jag skulle gärna vilja att utrikesministern talar om dem.

Anf. 28 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag tycker att detta är en av de svåraste debatter vi har eftersom detta för de allra flesta blir obegripligt. Ska det vara så krångligt att använda detta ord? Det är väl bara att säga det.

Men det betyder någonting. Därför är det viktigt att detta görs på ett rättsligt och politiskt korrekt sätt, och också så att det kan bidra till försök och att man hjälper till i en process att reda ut saker.

Det som vi gjorde var att be Pål Wrange att belysa detta. Vad gör man med det som är ett historiskt erkännande i så fall, det som ägde rum för hundra år sedan? Vad betyder det? Är det regeringar som ska göra det?

Detta har varit svårt för varje regering. Det blir inte bättre för att du, Robert Hannah, säger att det är konsekvent, om du i sak tycker att också den tidigare regeringen borde ha gjort detta.

Men vi satte i varje fall omedelbart igång detta arbete. Därför fick Stockholm Center for International Law and Justice i uppdrag att göra detta. I rapporten sägs att de allra flesta historiska massövergrepp inte har blivit föremål för något agerande från stater som inte har varit direkt delaktiga i massövergreppen. När det har föranlett reaktioner är det oftast från ett mindre antal stater. Och i flera av dessa fall är det inte regeringar utan parlament som har gjort uttalandena. Och, som jag sa förut, det är viktigt att lära av historien för att förhindra upprepning av massövergrepp.

Jag kan bara konstatera att regeringen Reinfeldt avslutade detta ärende genom att lägga riksdagens tillkännagivande till handlingarna i juli 2013. Det skulle i så fall kanske också föranleda någon kommentar i sak, och att man inte bara kommenterar kring processen.

Det är bara ett fåtal regeringar som har benämnt övergrepp mot olika folkgrupper som folkmord. Det är Armenien, Grekland, Frankrike och Vatikanstaten. Varje regering gör förstås sin egen bedömning, och förhållningssättet till frågan varierar. De allra flesta har inte uttalat sig i bestämda rättsliga termer.

Jag menar att det är viktigt att följa rekommendationerna eller de slutsatser som Pål Wrangle kommer fram till i rapporten. Där handlar det också mycket om att faktiskt i stället stimulera till en debatt, där de som tänker annorlunda än den turkiska regimen får möjlighet att säga sitt, och där detta kan bidra till en förståelse där man också använder historiker. Det var på väg ett tag också i Turkiet att man ville ha denna historiska genomgången. Det skulle betyda oerhört mycket om man tänker på det på lång sikt i en försoningsprocess. Tyvärr har hela situationen försämrats som det är just nu. Och där är vi. Men detta är vår principiella hållning.

Anf. 29 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Det jag menar när jag säger att man är konsekvent är att Alliansen i varje fall inte gick runt och lurade väljarna och sa en sak och menade en annan. Stefan Löfven stod framför 2 000 personer och sa: Om ni väljer mig till statsminister kommer jag att erkänna detta folkmord. Den utrikespolitiska talespersonen Urban Ahlin gick runt och sa det på vartenda valmöte och torgmöte han hade, till exempel i Södertälje. Varenda socialdemokratisk politiker som jag stötte på i Sverige under valrörelsen 2014 gick runt och sa: Väljer ni oss och vi tar makten kommer vi att erkänna detta. Då är det inte konsekvent när man sedan kommer till makten och inte gör detta.

Jag var kritisk mot Moderaternas och andra allianspartiers linje i denna fråga, men de gjorde som de sa och som de lovade. De gjorde alltså ingenting. Men här har man lovat brett och hållit otroligt tunt i denna fråga.

Jag vill bara få klarhet från utrikesministern, annars kommer jag att tvingas komma tillbaka hit. Innebär detta svar från Pål Wrangle och er tolkning av svaret – egentligen står det att man kan göra vad som helst men att det finns politiska kostnader med det – att regeringen inte kommer att erkänna folkmordet under denna mandatperiod? Kommer utrikesministern att göra någonting i denna fråga under denna mandatperiod? Kommer man att erkänna folkmordet eller inte? Jag tycker att 120 000 svenskar, som tycker att denna fråga är otroligt viktig, förtjänar ett tydligt svar. Jag vet faktiskt inte vad slutsatsen är just nu.

Anf. 30 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att vi kan fortsätta debatten om detta. Framför allt får det inte bli bara en terminologisk debatt utan att man diskuterar vad vi ska göra i dag för att förhindra att någonting liknande sker. Om vi nu av juridiska skäl inte kan kalla övergrepp för folkmord, hur ser vi då till att förhindra dem? Och hur ser vi till att stoppa det som pågår runt om i världen? Det är den viktigaste uppgiften vi har alldeles oavsett

begrepp som vi använder. Jag tror att det är det som är frustrationen: att vi har så få ord som fångar in vad det är vi tycker att vi ser.

Jag måste medge att detta är en av de svåraste debatter vi har, för man tycker att det skulle vara så enkelt. Det är dock en konvention som faktiskt ger oss ett rättsligt verktyg, och därför tycker vi att det är domstolarna som ska avgöra så att vi också kan ställa människor till ansvar. Jag vill även mena att det är en skillnad mellan historiska händelser och det som händer nu och har hänt under vår livstid, där vi faktiskt också haft en debatt och väldigt tydligt kunnat avgöra vad som sker på marken.

Det är alltså även en fråga om historieskrivningar, och vi menar i dagsläget att allt det vi har kunnat ta till oss bättre ska bidra till att det blir en debatt också i Turkiet. Alla som har synpunkter måste få komma till tals, speciellt de som är efterlevande eller offer för detta, så att säga. Den debatten behöver pågå.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2016/17:185 om organhandel

Anf. 31 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Hans Rothenberg har frågat mig vilka initiativ jag tagit för att för Kina påtala det oetiska med organhandel samt vad jag avser att göra framöver för att få Kina att upphöra med organhandel.

Sveriges regering ser allvarligt på de anklagelser som framförs angående så kallad organhandel i Kina. År 2015 införde kinesiska myndigheter förbud mot användande av organ från avrättade fångar. Uppgifter om att de nya reglerna kringgås förekommer dock. EU-kretsen följer noga utvecklingen i frågan.

Regeringen ser med oro på situationen vad gäller kränkningar av mänskliga rättigheter i Kina. Frågan är något som vi regelbundet tar upp i samtal med kinesiska företrädare, både bilateralt och genom EU. Inte minst är EU och Kinas dialog om mänskliga rättigheter en viktig plattform där bland annat frågan om organhandel tidigare har lyfts fram. Även dödsstraffet, inklusive transparens när det gäller statistik över antalet avrättade, har tagits upp. Det senaste mötet inom ramen för MR-dialogen var i november 2015. Detta kommer att fortsätta att vara viktiga frågor i vår dialog med Kina även framöver.

Anf. 32 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret. Det är egentligen ganska bedrövligt att vi ska behöva tala om detta, för det är en skam. Det är en skam inte bara för den kinesiska regimen utan även för delar av mänskligheten att man sysslar med någonting så bisarrt som handel med människors organ. Det är en handel som sker på ett okontrollerat sätt, även om det sker på ett statskontrollerat sätt.

Låt oss göra en sak klar från början: Kina är en ganska bisarr företeelse. Det är en kommunistisk regim med marknadsekonomi. Det ska egentligen inte kunna finnas, men när detta korsas blir det tyvärr diktatur av det hela.

Det är ett dokumenterat faktum att denna statskontrollerade organhandel existerar i Kina. Det genomförs tiotusentals transplantationer på kinesiska kliniker, och klinikerna marknadsför sig över hela världen och erbjuder transplantationer. Det finns prislistor på internet där utländska spekulanter kan erbjudas en ny njure för 70 000 dollar och en lever för 120 000 dollar. I många fall kommer dessa organ från avrättade fångar. Landet saknar andra system för donationer.

Herr talman! Det finns vittnesmål som bekräftar att fångar avrättas och att kroppen snabbt tas om hand för att man ska kunna operera ut värdefulla organ. Organen vidarebefordras till ett sjukhus där organköparen väntar. Vårdkedjan är alltså väl förberedd; fången har redan genomgått blodtest och test för vävnadstyp. Läkare assisterar vid ingreppen, och ofta finns det en känd mottagare. Detta skräckinjagande scenario är dessvärre verklighet, och hanteringen strider mot allt vad anständighet heter.

Den allmänna bristen på organ innebär att den illegala handeln på svarta marknaden kan existera. Många rapporter, bland annat från Amnesty, har visat att organhandeln involverar många mellanhänder där läkare, vårdpersonal och myndigheter får ersättning under bordet. Organhandel förekommer även i andra länder, men i exemplet Kina blir det särskilt tydligt hur handeln sker storskaligt och systematiskt – och därtill statligt sanktionerat. Det förbud Kina inrättade för en tid sedan är nog ett förbud som fungerar mer på papperet än i verkligheten.

Många av dem som drabbas av de ofrivilliga organdonationerna är falungonganhängare. Falungong är den där gymnastiken där man samlas på stora platser och i grupp genomför en ganska lugn och stillsam gymnastik. Det är någonting som inte är särskilt attraktivt för en diktatur – människor som samlas i stora skaror på öppen plats kan lätt hitta på något annat.

Falungonganhängare har blivit en tacksam målgrupp att sätta i fängelse. Man vet att det är människor som sköter sig och håller sina kroppar fräscha, och deras organ kan därför fungera på en andrahandsmarknad. Därför är falungonganhängare dubbelt rädda. De är inte bara rädda eftersom de förföljs på grund av den verksamhet de bedriver utan även eftersom de kan riskera att få sina kroppsdelar borttransplanterade.

Jag tackar ministern för svaret, men utifrån detta undrar jag om det finns någonting mer konkret som Sverige skulle kunna göra för att ta frågan vidare. Det finns andra länder som har tagit det steget.

Anf. 33 MARGARETA CEDERFELT (M):

Herr talman! Jag vill tacka min kollega Hans Rothenberg som har ställt denna oerhört viktiga och angelägna interpellation.

Jag tackar också utrikesministern för svaret, men jag vill understryka vikten av att få stopp på den illegala handeln. Detta är ingen ny företeelse. Kinas agerande när det gäller handel med mänskliga organ har pågått i decennier. Människor får sätta livet till och på ett mycket oetiskt sätt ge bort sina organ. I många sammanhang gäller det även människor som redan är döda. Detta är en handel som rymmer stor och allvarlig kriminalitet. Det är inte bara organhandeln, utan det finns mycket annan kriminalitet som är dold i sammanhanget.

Det finns dessutom desperata människor som gör allt för att få ett organ – vars liv *hänger* på att de får ett organ. Jag har själv träffat en av dessa

personer. Det var en ung man som studerade. Jag jobbade som sjuksköterska på en dialysavdelning. Det var kö för att få ett organ i Sverige, och det gick inte. Personen blev sämre och sämre och åkte iväg någonstans. Jag vet inte vart den unge mannen åkte, men jag vet att hans hälsa inte gick att rädda när han kom tillbaka. Han hade blivit sjuk av organet.

Det jag vill säga med detta är att det rör sig om en kedja av oetiskt handlande som inte hör hemma i en modern värld. Det är en kedja av kriminalitet som inte hör hemma i en modern värld. Precis som Hans Rothenberg har lyft upp är detta något som försiggår i ett land – med myndigheternas godkännande. Det kommunistiska Kina gör ingenting för att stoppa handeln utan tillåter den.

Jag hoppas innerligt att det kan bli ett internationellt samarbete som syftar till att stoppa handeln. Människor ska inte behöva sätta livet till för att de inte har möjlighet att värja sig när myndigheterna kommer och ska ta ett organ – eller desperata människor som ser möjligheten att ta emot ett organ genom den illegala handeln som sin enda väg att få leva i några år till.

Anf. 34 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag vill tacka interpellanten och Margareta Cederfelt för inläggen.

Låt mig börja med att göra helt klart att regeringen starkt fördömer alla former av ofrivilliga organtransplantationer, var i världen de än sker. Detta gäller naturligtvis också i Kina. Uppgifter har förekommit om att så kallade samvetsfångar, inklusive tillfångatagna medlemmar av falungongrörelsen, tvingas till organtransplantationer.

Under 2014 beslutade Kina att alla organ för transplantation måste komma från frivilliga donatorer från och med den 1 januari 2015. Man har helt förbjudit användning av tvångstransplantation samt handel med organ.

Från officiell kinesisk sida menar man att beslutet i stor utsträckning har genomförts och att alla organtransplantationer nu bygger på frivilliga donationer. Brott mot gällande regler – inklusive handel med organ – är straffbara, enligt kinesisk lag.

Enligt de ansvariga kinesiska myndigheterna vidtas nu ytterligare åtgärder för att förbättra systemet för organdonationer. Då handlar det om kontroll av hur organ förvärvas, utbildning av läkare som utför transplantationer, förbättrade transporter och ökad kontroll av sjukhus som utför detta.

Ledande internationella organisationer – både Världshälsoorganisationen och oberoende expertorganisationer som The Transplantation Society – har bekräftat kinesiska myndigheters insatser under den senaste tiden. De menar att systemet för organtransplantationer i större utsträckning fungerar i enlighet med internationella normer. Antalet transplantationscenter i Kina har också minskat.

Informationen om huruvida beslutet att förbjuda användningen av ofrivillig organtransplantation i dag genomförs fullt ut i hela landet är dock bristfällig. Information från kinesiska myndigheter saknas för vissa delar av Kina.

En kanadensisk människorättsadvokat, David Matas, har jämfört de kinesiska myndigheternas officiella siffror för organtransplantationer med siffror som han själv och andra har samlat in från kinesiska sjukhus. De

senare uppgifterna visar på betydligt högre siffror än vad officiell kinesisk statistik talar om. Matas hävdar att ofrivilliga organtransplantationer fortsätter att vara utbredda vid sidan av det officiella systemet.

Ett annat problem är att det saknas oberoende övervakning av huruvida fångar har gett sitt samtycke till att donera organ. Detta försvåras också av att information om avrättningar i Kina omfattas av sekretess, vilket gör det nästan omöjligt att få en korrekt bild av varifrån transplanterade organ kommer.

Vi verkar framför allt via EU. EU har vid upprepade tillfällen uttryckt sin oro över den bristande information som omgärdar både dödsstraff och statistik om organtransplantationer i Kina. Detta gör att det är nästan omöjligt att få en rättvisande bild av var transplanterade organ kommer ifrån.

I samband med den 33:e EU–Kina-dialogen om mänskliga rättigheter, som ägde rum 2014, välkomnade vi Kinas avsikt att upphöra med organtransplantationer från fångar. Uppgifter om fortsatta brister tas på stort allvar, och EU-kretsen följer noga utvecklingen i frågan.

Anf. 35 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Detta med organhandeln i Kina är sannolikt bara toppen på ett isberg. Här handlar det om en av de mest absurda och mest spektakulära avarterna vad gäller brist på mänskliga rättigheter, synen på humanitet och människovärdet över huvud taget.

Det finns enorma mörkertal i detta. Det finns mörkertal bland dem som åker till Kina och får ett organ, till exempel en njure eller en lever. Man vill inte tala om detta; man vill inte berätta att det är därifrån man har fått organet.

Jag ska, med respekt för världens folkrikaste nation, säga att jag hyser måttlig tilltro till deras uppriktighet i att rapportera efterlevnaden av strängare regler.

Vi har här i riksdagen genom åren arrangerat ett antal träffar med människorättsaktivister som är engagerade just i frågan om organhandel. Jennifer Zeng är en av dem som har varit här. Hennes levnadsöde har blivit film, och hon har skrivit en bok om det. Hon viger i dag sitt liv åt att försöka att förhindra att andra människor hamnar i samma situation.

Hennes öde i samband med detta började på en offentlig plats, där hon gymnastiserade tillsammans med ett antal hundra andra personer. Hon satt i fängelse i tre år, men lyckades undgå att bli föremål för ofrivillig donation. Hon bor i dag i New York och kan givetvis inte komma tillbaka till Kina. Hon har bra kontakt med sina barn, men det är problematiskt att agera när man har anhöriga kvar i landet.

Det finns andra länder som agerar. I USA har man gjort ett statement. USA:s kongress antog i juni enhälligt en resolution som fördömer organstöld i Kina. Representanthuset har antagit den på grund av ständigt återkommande och trovärdiga rapporter om systematisk och statligt sanktionerad organskörd, utan samtycke, från samvetsfångar i Folkrepubliken Kina.

Ett land har gått ytterligare ett steg längre: Italien. Så sent som för tre veckor sedan antog Italien en lag som kriminaliserar organhandel. Man lägger därmed ett ansvar på människor som är med i denna kedja, som inte bara hör hemma i Kina. Det handlar om personer som är beredda att köpa

ett organ, om läkare som medverkar i kedjan och om personer som medverkar till att marknadsföra den här processen.

Straffsatserna som man i Italien har bestämt sig för är ganska rejäla. Det handlar dels om tre till tolv års fängelse, dels om böter från en halv miljon till 3 miljoner kronor för den som är involverad i detta. Legitimationen försvinner givetvis för de läkare som är inblandade i det här och bryter mot denna lag.

Detta är ett sätt att förebygga. Från hemlandets sida lägger man ansvaret också på dem som medverkar till att brott begås i ett annat land.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern: Skulle det inte vara bra om Sverige hade en sådan lag? Den påminner lite grann om sexköpslagen, och i fråga om den funderar regeringen på att kriminalisera brott begångna i ett annat land.

Anf. 36 MARGARETA CEDERFELT (M):

Herr talman! Jag står helt bakom vad Hans Rothenberg har framfört, men jag vill också lägga till några ytterligare kriterier. Precis som Hans är jag övertygad om att Sverige inte ensamt kan agera, men däremot kan Sverige, som andra länder, anta lagstiftning som försvårar handeln.

Jag tror också att det är viktigt med uppföljning och inspektion av vad som händer, både på en internationell arena och på de olika nationella nivåerna. Det är även viktigt att se till att öka utbudet av legala organ, så att de människor som är sjuka kan hitta organ som de vet har en legal bakgrund.

Jag tror att det är viktigt med information till alla presumtiva aktörer inom hälso- och sjukvård, försäkringsbolag med mera. Vad det handlar om är att försvåra för och slå undan fötterna på denna illegala marknad, som absolut inte hör hemma i en civiliserad värld.

Alla människor ska ha rätt till sina organ och ha rätt att ge bort dem, om de själva vill, när de avlider. Men detta ska inte vara någonting som myndigheter kan komma och beslagta.

Anf. 37 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Vanliga kinesiska medborgare behöver tillgång till ett transplantationssystem som är baserat på etik och god kompetens och som är fritt från korruption. Därför har EU föreslagit att detta kan bli ett område för utökat samarbete på basis av Action Plan on Organ Donation and Transplantation – Strengthened Cooperation between Member States, som bland annat berör tillgången på organ i EU:s medlemsstater. Detta tror jag är vägen framåt.

Regeringen kommer att fortsätta att ta upp olika frågor som rör mänskliga rättigheter i Kina, både bilateralt och genom EU. Det tycker vi är den väg som vi ska agera på. Erfarenheten visar ju att det är ömsesidig respekt och konstruktiv dialog som kan ge de bästa resultaten. Det är en linje som regeringen kommer att fortsätta att hålla sig till.

Anf. 38 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman! Jag tackar för svaren. Jag tycker att det är bra att regeringen fortsätter att agera tillsammans med EU. Men regeringen skulle också kunna agera mer tydligt som svensk regering.

Det finns mycket i Kina som man kan ha synpunkter på. Det gäller yttrandefriheten, den ytterst bristfälliga demokratin, respekten för mänskliga rättigheter och respekten för arbetsrätt. I *Agenda* i går var det ett reportage som visade att arbetsrätten i detta kommunistiska land är helt under isen. Det går inte att jämföra med något land väster om Uralbergen.

Herr talman! Frågan om organhandel är lite för allvarlig för att stanna vid att Sverige lämnar över den enbart till Europeiska unionen att hantera. Detta borde man lyfta fram, göra mer känt i världen och agera kraftfullt för.

David Matas som utrikesministern tidigare refererade till har sagt: "Vi kan inte plocka fram ett offer som ställer sig upp framför en tv-kamera och säger: 'jag har blivit dödad för mina organ, och min kropp är kremerad', men generellt har personer som ifrågasätter och kritiserar oss inte läst vår undersökning."

Det finns många människor som har lämnat det här jordelivet och många som står på tur att komma in i organfabrikerna. Där har vi en lång och viktig väg kvar att gå. Jag tycker att Sverige borde ta tag i den här frågan och införa en lag som gör att den här handeln och turismen upphör från svensk sida.

Anf. 39 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Sverige är en aktiv röst i EU-samarbetet för att förbättra situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina. EU har regelbundet tagit upp frågan om organtransplantationer i Kina, bland annat i samband med EU:s och Kinas dialoger om mänskliga rättigheter och avser att göra det också framöver.

Tack så mycket för debatten!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2016/17:179 om samhällsekonomin i utbyggnaden av stamnät

Anf. 40 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Anders Åkesson har frågat mig om jag är beredd att genom instruktioner i regleringsbrev eller genom andra åtgärder verka för att Svenska kraftnät väljer en teknik som innebär minsta möjliga markintrång vid byggande av ny elkraftöverföring i det svenska stamnätet. Anders Åkesson har också frågat om jag är beredd att med stöd i Riksrevisionens rapport öka min delaktighet i hur Svenska kraftnät utför sitt samhällsviktiga uppdrag. Anders Åkesson har slutligen frågat mig om det är mitt ställningstagande att markåtgång och människors livsmiljö ska vara en del av den samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningen vid byggande av stamnät för elkraft.

Inledningsvis kan jag instämma i Anders Åkessons beskrivning av betydelsen av en robust elinfrastruktur och att Affärsverket svenska kraftnät här har en viktig roll att fylla. Vi måste dock inse att uppgiften att planera och bygga ut nya stamnät inte är enkel, precis som all utbyggnad av infrastruktur. Uppgiften kräver enligt min mening lyhördhet men samtidigt

också en tydlighet kring vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart.

Som lagstiftningen är utformad är det Svenska kraftnät som utreder och ansöker om tillstånd för en utbyggnad av stamnäten. Energimarknadsinspektionen bereder och beslutar om nätkoncession för ledningar inom landets gränser. Dessa beslut kan överklagas till regeringen som därmed gör den slutliga prövningen. Det är därmed inte lämpligt att jag kommenterar de projekt som Anders Åkesson tar upp, eftersom de kan komma bli föremål för regeringens prövning.

Anders Åkesson tar upp flera viktiga övergripande frågor som berörs i Riksrevisionens nyligen publicerade rapport *Förutsättningar för en säker kraftöverföring*. Med anledning av Riksrevisionens rapport kommer regeringen att i en skrivelse till riksdagen redovisa sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har redovisat samt vilka åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av rapporten. Regeringen kommer att överlämna skrivelsen till riksdagen senast den 24 mars 2017.

Anf. 41 ANDERS ÅKESSON (C):

Herr talman! Tack för svaret, statsrådet!

Just nu pågår i delar av Småland och Blekinge projektering för en ny kraftledning på 400 kilovolt från Ekhyddan i Oskarshamn till Hemsjö i Blekinge.

Exploateringen drivs av det statliga affärsverket Svenska kraftnät. Självklart finns det en förväntan på att en statlig exploatör ska arbeta med moderna och resurseffektiva lösningar som också innebär ett minimum av intrång liksom en så liten påverkan som möjligt för den enskilda människan.

I dialogen om på vilket sätt byggandet ska ske har exploatören, statliga Svenska kraftnät, länge hävdat att det är omöjligt att ens i delar av dragningen nyttja annan teknologi än den traditionella med lufthängd 400-kilovoltsledning. Det är en teknik som har utvecklats och använts med framgång sedan början av förra seklet i vårt land, men det är en teknik som tar väldiga landarealer i anspråk.

I dialogen med allmänheten hänvisar ofta Svenska kraftnäts ledning till att man bygger ledningar och gör intrång på folks marker och livsmiljöer på direkt uppdrag av riksdag och regering.

Det som förvånar dem som följer och som engagerar sig i frågan är på vilket sätt dialogen sköts mellan exploatören och de berörda.

Låt mig ge statsrådet ett exempel. Den 19 oktober i ett möte här i riksdagen med markägarorganisationer och berörda kommuner gav generaldirektören för Svenska kraftnät uttryck för att kunna gå dessa till mötes med användande av nedgrävd kabel i delar av förlängningen – detta för att skona bebyggelser, människors livsmiljö och så vidare. Detta var något nytt, och det väckte hopp om en öppning i dialogen.

Men förvåningen blev självklart mycket stor när Svenska kraftnät i debattartiklar, via sin pressavdelning samma dag, den 19 oktober, avfärdade alla sådana öppningar. Förvåningen växte ytterligare då generaldirektören påföljande dag, den 20 oktober, bekräftade sin pressavdelnings uppfattning. Diametralt motsatta uppfattningar i en konfliktfylld fråga redovisas

alltså under loppet av 24 timmar av ett statligt affärsverk som statsrådet Baylan har det yttersta ansvaret för.

Riksrevisionen har så i en rapport lämnat en rad kritiska synpunkter på hur riksdag och regering samspelar med bolaget, och också ställt frågan om man ens styr Svenska kraftnät. Bland annat pekas på en konsekvent avsaknad av samhällsekonomiska analyser av de investeringsbeslut som Svenska kraftnät genomför.

Utifrån det inträffade och Riksrevisionens rapport uppstår då ett läge där i första hand ansvarigt statsråd förväntas öka sitt engagemang i Svenska kraftnät.

Med anledning av detta ställde jag tre frågor som statsrådet har svarat på:

Är statsrådet beredd att genom instruktioner i regleringsbrev engagera sig mera?

Är statsrådet beredd att med stöd av Riksrevisionens rapport öka sin delaktighet?

Hur ser statsrådet på detta med markåtgång och människors livsmiljö?

Herr talman! Jag vill tacka för svaret, men det är ju inte särskilt offensivt. Det är inte första gången – kanske inte sista heller – som jag och statsrådet diskuterar turerna kring Svenska kraftnät. Det är knappast en nyhet för statsrådet om hur processen och dialogen sköts.

Nu har till och med oberoende Riksrevisionen i sin rapport framfört samma kritik som understryker behovet av engagemang och en tydligare styrning av det statliga affärsverket.

Vad gör statsrådet?

Anf. 42 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Låt mig försäkra Anders Åkesson om att jag ser fram emot en fortsatt dialog. Jag tror att det är viktigt att vi har det i sådana här angelägna frågor.

Som svar på de frågor som har ställts vill jag ta min utgångspunkt i en annan ände. Ibland tenderar vi att glömma bort vilket uppdrag myndigheterna har, och i detta fall gäller det vad ett affärsverk har att göra. I grund och botten handlar det om att ha en robust infrastruktur som levererar el till alla våra hushålls- och industrikunder. Anders Åkesson inser säkert också att detta inte går att göra utan att någon form av intrång sker hos människor. Det förstår nog alla. Och vi har säkert också en gemensam uppfattning om att detta ska minimeras. Man kan dock inte dra ett stamnät där ingen bor. Då tappar man själva poängen.

Hur ska då detta gå till? Vi har en tydlig ordning, och det är samma ordning som gällde när Anders Åkessons parti innehade energiministerposten. Det är samma regler, lagar och förordningar. I dessa framgår att man ska ta hänsyn till allt det som Anders Åkesson tar upp: Det ska vara effektivt och minimera intrång så långt det är möjligt. Det ska även vara kostnadseffektivt så att konsumenterna i vårt land inte i onödan behöver bära kostnader för elnäten. Många tycker nog redan i dag att nätavgifterna – för alltifrån stamnätet till region- och lokalnäten – kostar väldigt mycket.

Enligt gällande regelverk får regeringen en roll och en uppgift i ett ärende först när eventuella överklagningar av föreslagna koncessioner eller dragningar kommer in. Detta känner Anders Åkesson mycket väl till.

Denna ordning gällde under förra regeringen och samma ordning gäller nu.

Anders Åkesson är fullt medveten om att jag som statsråd inte kan uttala mig i enskilda ärenden och därmed föregå en process som är stadgad i den lag som Sveriges riksdag har fastställt och som Centerpartiet står bakom. Så är det. För jag har inte sett någon motion från Centerpartiet eller något gemensamt förslag från den borgerliga alliansen om en förändring av systemet.

Jag har full förståelse för Anders Åkesson och tycker att han gör sitt jobb som riksdagsledamot från Småland väldigt väl då han lyfter upp den oro och de frågor som finns. Även jag har mött detta genom dialog med de organisationer som är engagerade och genom dialog med enskilda markägare.

Vad har vi då att göra? Precis som Anders Åkesson säger finns det ett stort antal frågor och synpunkter som har kommit upp angående den modell vi har för styrning av affärsverket. Regeringen kommer att redovisa såväl sina synpunkter som sina förslag till åtgärder i en skrivelse till riksdagen efter att ha berett detta enligt konstens alla regler och så som man bör göra enligt den riksdagsordning och den konstitution vi har.

Anders Åkesson känner mycket väl till allt detta, och att påstå något annat är inte riktigt hederligt. Han fattar att jag inte kan föregå en process som är stadgad i lag och förordningar. Därför blir detta bara ett spel för galleriet.

Anf. 43 ANDERS ÅKESSON (C):

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver upplysa statsrådet Baylan om att lagar kan initieras både från riksdagen och regeringen. Regeringen kan lägga fram en proposition.

Och jo, statsrådet, jag och flera centerpartister har vid ett flertal tillfällen motionerat om en annan tingens ordning för att minska konflikterna vid de markintrång som självklart är nödvändiga för att bygga en modern samhällsinfrastruktur, oavsett om det handlar om elnät, vägar eller järnvägar.

Det duger inte att år 2016 låta statliga myndigheter och verk bete sig på ett sådant vis som jag nyss redogjorde för. Inom loppet av 24 timmar meddelades diametralt olika uppfattningar om hur en process ska drivas, hur intrången ska minimeras och hur människors livsmiljö – oavsett om det är i Småland, Blekinge eller någon annanstans – ska bli vettig.

Centerpartiet och flera andra partier har tillsammans med regeringen slutit en energiöverenskommelse. Den är bra. Utifrån den förutsätter förmodligen statsrådet att det kan byggas fler och smartare ledningar och ett elnät som förmår att hantera en mycket komplex energisituation. Detta är ytterligare ett skäl till att se till att den myndighet eller det affärsverk som ska genomföra detta utför sitt arbete på ett sätt som gör att man inte väcker konflikt i bygderna.

Jag har redogjort för statsrådet hur Svenska kraftnäts kommunikation med berörda kommuner och enskilda har sett ut i den aktuella frågan, och jag undrar hur han reagerar rent principiellt och utan att gå in på det enskilda fallet, vilket jag vet att han inte får. Vilka slutsatser drar han utifrån detta?

Statsrådet hänvisar i sitt interpellationssvar till att regeringen först i slutet av mars nästa år ska återkomma med sitt svar på Riksrevisionens rapport. Kommer statsrådet att hålla sig passiv fram till dess, eller kommer han att agera på något vis? Jag tror att det är viktigt att vi agerar.

Prot. 2016/17:49

19 december

Svar på
interpellationer

Anf. 44 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Om det sista är vi helt överens, Anders Åkesson. Det är viktigt att man agerar. Efter de dryga två år som jag har hunnit vara energiminister skulle nog ingen komma på tanken att kalla mig passiv. Det finns tvärtom inte ett enda område inom energisektorn där vi inte har varit inne. Vi har exempelvis haft politiska förhandlingar med goda resultat, vilket Anders Åkesson lyfte fram.

Dessa förhandlingar var mycket konstruktiva. Samarbetet mellan regeringens båda partier och Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna var mycket gott. Vi fick en energipolitisk överenskommelse som är bredare än någonsin tidigare, och den är på många sätt en styrka för vårt land. Detta inbegriper naturligtvis även frågor om att förstärka elöverföring i vårt land och till våra grannländer. Vi tror nämligen att detta är en bra väg som inte bara gör vårt elsystem ännu mer robust utan även ger konkurrenskraftiga priser och gör det på ett effektivt och miljö- och klimatvänligt sätt.

På område efter område har vi antingen slutit politiska avtal eller lagt fram förslag i riksdagen. Därför blir jag förvånad när jag hör Anders Åkesson säga att det här skulle vara ett uttryck för passivitet. Jag skulle nog till och med våga säga att det inom energipolitiken inte har hänt så mycket på flera årtionden.

Jag har full förståelse för de markägare och de sakägare som känner sig frustrerade, för det är inte lätt att få besked att eventuellt ska en 80 meter bred gata dras fram genom ens marker och att det där ska sättas upp 400-kilovoltsledningar med allt vad det innebär. Jag har samtidigt haft en bra dialog med markägare och organisationer och har då förstått att alla ändå inser att man måste dra dessa ledningar någonstans.

Man kan alltid diskutera vilken teknik som ska användas och hur mogen den är, om den fungerar och så vidare. Detta är en av de frågor som expertmyndigheterna och experterna på Energimarknadsinspektionen respektive Svenska kraftnät har att förhålla sig till. Det är så det fungerar. Det är ju inte vi i Sveriges riksdag eller i regeringen som bestämmer vilken teknik som ska användas. Det skulle nog ingen av oss vilja.

I detta sammanhang vill jag även påpeka att vi inte bara kommer att reagera utan vi kommer att återkomma till riksdagen med en fullödlig skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport. Vi kommer både att bemöta en del av de synpunkter som har kommit och föreslå åtgärder för att göra systemet ännu mer effektivt.

Herr talman! Detta ärende kommer med stor sannolikhet att bli föremål för behandling hos regeringen, med tanke på de känslor det väcker. Därför vore det dumt och kanske heller inte helt konstitutionellt korrekt om jag här i riksdagen skulle döma av Svenska kraftnäts olika förslag och dess bemötande eller hur slutresultatet ska bli.

Jag tror inte att Anders Åkesson heller vill ha en sådan ordning där ett statsråd kortsluter ett system som redan från början är ganska komplicerat och som väcker många känslor.

Nej, jag tror att det vore ganska ansvarslost. Så här inför julen tror jag verkligen att det vore att leverera en julklapp som ingen skulle tycka vore bra.

Anf. 45 ANDERS ÅKESSON (C):

Herr talman! Liksom statsrådet brinner jag för att uppnå ett bättre samhälle. Att människor brinner för detta tar sig ibland uttryck i att vi sluter överenskommelser för att uppnå ett bättre samhälle. Energiöverenskommelsen var en sådan.

Men jag blir oerhört engagerad, för att inte säga upprörd, statsrådet, när företrädare för en del av staten sedan betar sig eller uppträder på ett sådant sätt som jag refererar till. Det riskerar ju faktiskt att sabotera de goda intentioner som finns bakom till exempel energiöverenskommelsen. Allvarret i detta måste statsrådet inse.

Nu är detta ett typfall, men det här byggs ju precis överallt i vårt land. När statsrådet själv besökt området har han uttryckt en förståelse för användning av modern och marksnål teknik. På vilket sätt har förståelsen från statsrådet tagit sig uttryck i konkreta instruktioner till Svenska kraftnät? Den förståelsen gav ju statsrådet uttryck för långt innan Riksrevisionen lämnade sin rapport. Har den tagit sig uttryck i regleringsbrev eller något annat slags instruktioner till Svenska kraftnät? Sådana typer av instruktioner har statsrådet skäl att ge ofta och återkommande utan att på något vis tillämpa ministerstyre. Det utgår jag från. I så fall är det historiska händelser som statsrådet mycket lätt kan hänvisa till.

Jag ber att få framföra en god-jul-hälsning nu i mitt slutanförande. Tack för en diskussion som vi också tror kommer att fortsätta!

Anf. 46 Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S):

Herr talman! Det är jag säker på. Jag ser fram emot den diskussionen, inte minst därför att jag tycker att det på många sätt är och har varit en ganska konstruktiv diskussion mellan regeringen och de partier som ingått energiuppgörelsen, inte minst Centerpartiet. Man har försökt hitta konstruktiva lösningar.

Det är klart att vi kommer att följa upp det här. Jag tror också att det är viktigt – och det är ett ansvar för varje regering – att undan för undan se hur vi kan effektivisera våra system och hur vi kan se till att våra medborgare och våra industrier förses med den energi de behöver på ett sätt som minimerar intrång. Det är också en del av instruktionen. Det är en del av de lagar och förordningar vi har i det här landet.

Det är alltid så att olika intressen står mot varandra. Om man nu har synpunkter på Svenska kraftnät eller till och med synpunkter på behandlingen och konstruktionen hos Energimarknadsinspektionen har man därför som medborgare alltid möjlighet att vända sig till regeringen. I det fallet kommer naturligtvis regeringen att behandla detta i enlighet med lagar och förordningar. Det är också precis den ordning som vi har för detta projekt. Det är ingen annan ordning. Anders Åkesson undrar: Varför inte ge instruktioner? Men den typen av instruktioner finns. Det är dessa olika intressen som ska ställas mot varandra för att man ska hitta en bra balans.

Sedan är det inte så enkelt som Anders Åkesson låter påskina, att det bara är att säga ”marksnål teknik”. Den tekniken har man ju provat i ett annat projekt, och det har visat sig att det finns en hel del utmaningar. Det

har skjutits upp gång på gång. Det är inte så enkelt som det låter. Hade det varit så enkelt är jag tämligen säker på att det redan hade varit gjort.

Men som sagt kommer diskussionen att fortsätta. Jag har full respekt för det. Jag får önska Anders Åkesson en god jul och ett gott nytt år. Jag vill också önska riksdagens acting talman en god jul och ett gott nytt år.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2016/17:49

19 december

Svar på
interpellationer

§ 13 Svar på interpellation 2016/17:143 om främjande av vapenexport till Filippinerna

Anf. 47 Statsrådet ANN LINDE (S):

Herr talman! Hans Linde har frågat mig om jag avser att agera för att regeringen inte ska främja export av krigsmateriel till Filippinerna samt om jag avser att ta initiativ till att inkludera företrädare för människorättsorganisationer i handelsdelegationer till Filippinerna.

Vi känner alla oro inför den senaste tidens utveckling i Filippinerna. Sverige arbetar tillsammans med övriga EU-länder för att följa vad som sker. Vi agerar såväl lokalt som i internationella forum för att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Rättsstatliga principer och mänskliga rättigheter måste respekteras.

Den 8 november i år återöppnades den svenska ambassaden i Filippinerna. Sverige har beskickningar i 93 länder. Filippinerna, med sina 100 miljoner invånare, var dittills det i särklass största land där Sverige saknat diplomatisk representation. Genom vår diplomatiska närvaro kan vi fortsättningsvis bygga ut våra kontakter och följa utvecklingen på skilda områden, såsom ekonomi, handel, politik och mänskliga rättigheter. Samtidigt kan vi stödja svenska företag på den filippinska marknaden.

En ökad svensk närvaro på de viktiga asiatiska marknaderna är ett viktigt element i regeringens exportstrategi, som ytterst syftar till att stärka vår ekonomiska tillväxt och skapa nya arbetstillfällen i Sverige. Filippinerna har haft en gynnsam ekonomisk utveckling under senare år. Samtidigt står landet inför viktiga utmaningar kopplade till snabb urbanisering, regional obalans, sociala och ekonomiska klyftor och utsattheten för naturkatastrofer. Många svenska företag besitter den kunskap och kompetens som krävs för att möta många av dessa utmaningar. Det finns således ett gemensamt intresse för att fördjupa relationerna, inklusive handeln, mellan våra båda länder.

Det svenska näringslivet har visat stort intresse för den filippinska marknaden. Ett företagsseminarium om Filippinerna samlade i augusti 100 företagsrepresentanter. Vid ambassadinviqningen i november deltog ett sjuttioal personer, som representerade nära 30 företag och organisationer. Här återfanns företrädare för helt skilda företagssektorer, såsom energi, trafikledning, smarta städer, kollektivtrafik, hamnar, flygplatser, utbildning, förpackningsindustri samt telekom och callcenter. Vi har också lyft fram hälso- och äldrevård, medicinteknik och läkemedel. Deltog gjorde även företrädare för svenska myndigheter och organisationer, inklusive Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och fackförbundet Kommunal, som sedan många år tillbaka arbetar med att stärka filippinsk fack-

föreningsrörelse med stöd från Olof Palmes Internationella Center. Därmed fanns representanter för en organisation som arbetar med mänskliga rättigheter i denna delegation. Sammansättningen av handelsdelegationen varierar och avgörs i dialog inför varje resa.

Regeringen förde inte några samtal om vapenexport i samband med statsrådet Dambergs resa till Filippinerna. Däremot fördes samtal om Saabs erbjudande inom det civila flyget, något som är högaktuellt för Filippinerna, där behoven av infrastruktur är enorma. Varken svenska regeringen, Försvarsdepartementet eller våra försvarsmyndigheter har i dag något försvarsrelaterat samarbete med Filippinerna. Skulle det bli aktuellt med export från Sverige måste svensk försvarsindustri – vilket Hans Linde är väl medveten om – vända sig till Inspektionen för strategiska produkter, som prövar frågan i enlighet med det strikta regelverk som Sverige har. Regeringen kommer under våren att lämna en proposition om skärpta regler för export av krigsmateriel i linje med det förslag som Krigsmaterielexportöversynskommittén lade fram i sitt betänkande 2015:72.

Den vikt Sverige fäster vid respekt för mänskliga rättigheter är väl känd. Frågor om MR tas regelbundet upp vid officiella besök om situationen i landet föranleder detta. Under besöket i Filippinerna behandlades MR i flera sammanhang. Bland annat fördes samtal med ordföranden i den filippinska MR-kommissionen och med den politiska oppositionen.

Jag vill i sammanhanget också lyfta fram den nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter som regeringen tagit fram. Regeringens uttryckliga förväntan är att svenska företag som är verksamma i Sverige eller utlandet ska respektera MR i alla sina verksamheter.

När vi nu har en permanent diplomatisk närvaro kan vi noga följa utvecklingen på plats. Det finns framskridna planer på att placera en sambandsassistent från polisen på ambassaden. En viktig uppgift handlar om lagföring av så kallade beställda sexuella övergrepp, där offret finns i Filippinerna och beställarna i Sverige eller annat EU-land.

Genom att finnas på plats får vi också ökade möjligheter att föra en direkt dialog kring mänskliga rättigheter.

Jag anser härmed Hans Lindes frågor besvarade.

Anf. 48 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka handelsminister Ann Linde för svaret på min interpellation.

Det var ett utförligt svar jag fick, men jag måste ändå notera att Ann Linde inte alls besvarade den centrala frågeställningen i min interpellation. Min fråga var varför regeringen valt att aktivt främja export av krigsmateriel till en alltmer auktoritär regering i Filippinerna.

Jag vill inledningsvis vara väldigt tydlig på några punkter.

Jag har inte heller hört någon vare sig eller utanför riksdagen som har kritiserat att Sverige nu öppnat en ambassad i Manila. Tvärtom var vi många, inklusive jag själv, som tyckte det var ett felaktigt beslut av den tidigare borgerliga regeringen att avveckla Sveriges närvaro i landet.

Jag har inte heller hört någon som har förespråkat en handelsbojkott mot Filippinerna eller som motsätter sig att Sverige skickar handelsdelegationer till landet.

Vi är däremot ganska många som är frågande till att den så kallade feministiska regeringen som Ann Linde företräder så tydligt använder sin ambassad och sin handelspolitik till att understödja och främja just svensk vapenexport till Filippinerna. Om man tittar på den gångna hösten är exemplen många på hur Ann Lindes regering valt att aktivt understödja i synnerhet Saabs försök att sälja krigsmateriel till Filippinerna.

Den 7 november invigdes Sveriges ambassad i Manila av näringsminister Mikael Damberg. Han tog med sig en stor delegation med företrädare från bland annat näringslivet. Vi från Vänsterpartiet begärde ut listan på deltagare i delegationerna från Utrikesdepartementet. Jag noterar att det finns med tre höga företrädare för krigsmaterieltillverkaren Saab. På listan finns inte en enda företrädare för det civila samhället.

Vi vet att Saab har försökt att sälja JAS Gripen-plan till Filippinerna sedan 1999. I dag marknadsför man kustövervakningssystem, ubåtar och en lång rad andra vapensystem i landet. Samma vecka som Sverige öppnade sin ambassad i Manila öppnade Saab ett försäljningskontor i staden, till och med i samma kvarter som den svenska ambassaden.

Ann Linde säger att det inte fördes några samtal om svensk vapenexport i samband med statsrådet Dambergs resa till Filippinerna. Det är självklart omöjligt för mig att kontrollera eller ifrågasätta. Vad jag däremot vet är att den nytillträdde svenska ambassadören i Filippinerna Harald Fries i en intervju med Manila Times berättade att krigsmaterieltillverkaren Saab sökte business partnerships i Filippinerna och att Saab kunde erbjuda marin övervakningsutrustning och ubåtar till landet.

Rubriken för artikeln där den svenska ambassadören uttalade sig var: Svenskt företag vill förse Filippinerna med militär utrustning. Jag förutsätter att en svensk ambassadör, som är en företrädare för Sveriges regering, uttalar sig utifrån det mandat han har fått från den svenska regeringen.

Det stämmer som Ann Linde säger att vi i Sverige har en ordning där det är en myndighet, ISP, som beslutar om svenska företag ska få sälja vapen eller inte. Det är inte regeringen som fattar beslut om enskilda affärer. Det är jag mycket väl medveten om.

Det är däremot regeringen som är ansvarig att genomföra det riksdagsbeslut som vi fattade i kammaren 2011 om att regeringen skulle återkomma med nya skärpta regler för vapenexport till icke-demokratiska stater. Jag noterar att det nästan har gått sex år sedan riksdagsbeslutet och att vi fortfarande inte har fått någon som helst skärpning eller något lagförslag från regeringens sida på riksdagens bord.

Det är också regeringen själv – det är viktigt att understryka, och det centrala i interpellationen – som beslutar vilken export man vill främja och till vilka länder. Ingen har tvingat regeringen att ta med sig Saab i sin delegation till Filippinerna men att lämna organisationer som Amnesty eller Svenska Freds hemma.

Ingen har heller tvingat regeringens utsände i Manila att i filippinska medier främja export av ubåtar och övervakningsutrustning. Det ansvaret vilar på regeringen. Därför skulle jag vilja få ett besked från Ann Linde: Varför väljer er regering att aktivt understödja svensk vapenexport till Filippinerna?

Anf. 49 Statsrådet ANN LINDE (S):

Herr talman! Regeringen ser med oro på situationen i Filippinerna och följer utvecklingen nära. Genom att vara representerad på plats har vi möjlighet att ännu bättre följa utvecklingen och bevaka det som sker. Det blir också lättare att föra en dialog och nå fram med svenska budskap.

Filippinerna har en snabbt växande ekonomi med stor potential. Landet står samtidigt inför stora utmaningar som sammanhänger med snabb urbanisering, stora ekonomiska och sociala klyftor och utsatthet för naturkatastrofer. Många svenska företag besitter kunskap och kompetens för att möta dessa utmaningar. Vi har ett ömsesidigt behov av att utveckla våra ekonomiska relationer.

Under den Team Sweden-resa som genomfördes i samband med öppningen av den svenska ambassaden fördes inga samtal om försvarsmateriel. Saab deltog i resan eftersom de har en stor andel civila produkter, inte minst för hamn- och flygledning. Det är produkter som är viktiga för ett land som Filippinerna som består av över 7 000 öar.

Jag kan med hänvisning till FN-stadgan tillägga att alla länder har rätt att försvara sig och har följaktligen rätt till ett eget försvar. Jag återupprepar att om det skulle bli aktuellt måste svensk försvarsindustri, som Hans Linde är väl medveten om, vända sig till ISP som prövar frågan i enlighet med det strikta regelverk som Sverige har.

På ett principiellt plan ser regeringen inga hinder för att främja export av försvarsmateriel. Det gäller även för Filippinerna. Om det sedan kommer till konkreta affärer är det ISP som fattar beslut.

Den svenska delegationen, som leddes av näringsminister Mikael Damberg, representerade ett brett spektrum av sektorer. Något specifikt främjande av försvarsmaterielexport var aldrig aktuellt.

Dessutom är det korrekt att ambassadör Fries deltog i öppningen av Saabs nya kontor i Manila. Sveriges utrikesförvaltning vinnlägger sig regelmässigt om att hjälpa svenska företag som är verksamma utomlands genom att närvara och aktivt delta i samband med invigning av nya kontor och fabriker, exempelvis vid signeringar av MOU:er, memorandum of understanding, lansering av nya produkter, bokreleaser eller filmpremiärer.

Anf. 50 HANS LINDE (V):

Herr talman! Nu säger handelsminister Ann Linde att regeringen inte har några principiella hinder för att främja vapenexport just till Filippinerna. Jag inser nu efter att både ha skrivit en interpellation och ha ställt en direkt fråga till handelsministern att det kanske är ungefär så långt vi kommer i debatten. Klarare än så kan inte regeringen bli.

Jag måste däremot säga att jag ser väldigt tydliga principiella hinder för att Sveriges regering, en feministisk regering, ska främja vapenexport till en regering som den vi i dag ser i Filippinerna.

Vi har under en lång rad år sett hur Filippinerna haft stora utmaningar när det gäller utomrättsliga avrättningar, och man har haft väpnade konflikter. Situationen för mänskliga rättigheter och demokrati har tydligt förvärrats sedan juni när Rodrigo Duterte tillträdde som president i landet.

När Duterte hade suttit vid makten i 100 dagar släppte Amnesty en rapport där man slog fast att en våg av olagligt dödande resulterat i fler än 3 000 dödsoffer och att Dutertes politik bara på 100 dagar hade slagit sönder alla tidigare framsteg när det gäller mänskliga rättigheter.

Amnesty International slog fast att Duterte's presidentskap karakteriserats av statligt sanktionerat våld i en chockerande omfattning. Amnesty har konstaterat att regeringen i Filippinerna i dag har skapat ett klimat där vem som helst kan döda och vem som helst kan dödas så länge det sker under retorik om krig mot drogerna och narkotika. Presidenten har offentligt uppmanat civila att döda drogberoende människor. Han har dessutom påtalat att han aldrig kommer att åtala poliser som genomför utomrättsliga avrättningar.

Nu diskuterar man i parlamentet i Filippinerna om att återinföra dödsstraffet. Duterte har dessutom sagt att han vill se dagliga avrättningar om dödsstraffet återinförs. Situationen i Filippinerna har bedömts som så allvarlig att USA har fattat ett principiellt beslut av avbryta viss form av vapenexport till landet. Uppenbarligen ser den svenska feministiska regeringen inte riktigt samma problem. Här ser man inga principiella hinder för att regeringen aktivt på plats genom delegationer och ambassad ska främja svensk vapenexport.

Det är, som sagt, inte Ann Linde och hennes regering som fattar beslut om vilka svenska vapenaffärer som ska godkännas eller inte. Men man har själv ansvar och makt att besluta om vilka affärer man vill främja eller inte. De beslut som regeringen fattar om var man ska skicka sina handelsdelegationer, vem som ska inkluderas och vilka produkter som ska främjas får också konsekvenser. Det är helt avgörande för om svensk vapenexport ska kunna genomföras eller inte.

För en tid sedan intervjuade Expressen chefen för marknad och försäljning av JAS Gripen hos Saab, en man som heter Richard Smith. När han fick frågor om Filippinerna sa han: ”Det är en intressant utmaning. Vi kan alla se att det händer saker politiskt i landet, och vi vet inte riktigt var detta slutar. Om vi känner att det inte finns stöd för oss att sälja plan till Filippinerna kommer vi att bromsa vår aktivitet där.”

Vad är det Saab säger? Jo, att utan ett direkt uttalat stöd från Ann Lindes regering kommer man inte att fortsätta med sina planer att försöka sälja JAS Gripen-plan och annan krigsmaterielutrustning till Filippinerna.

Det innebär till slut att bollen ligger hos Ann Linde och hennes regering. Det är där ansvaret ligger.

Richard Smith får också frågan om hur han upplever stödet från Sveriges regering när Saab ska sälja JAS Gripen runt om i världen. Han svarar: Stödet från Sveriges regering är ”otroligt bra”.

Anf. 51 Statsrådet ANN LINDE (S):

Herr talman! Sverige har ett försvar som säkert leder till ett intresse av en försvarsindustri som kan leverera försvarsteknik och försvarssystem av världsklass. Försvarsmaterielexporten spelar en viktig roll för att behålla och utveckla denna förmåga.

Regeringen har därför ett starkt intresse av att främja försvarsindustrins exportansträngningar inom ramen för gällande lagstiftning och regelverk. Därmed främjar vi också svenskt försvar och svensk säkerhet. En nationell försvarsindustri innebär att vi stärker vår nationella försvarsförmåga. Stridsflygsförmågan och undervattensförmågan är tydliga exempel på områden av väsentlig betydelse för Sveriges försvar. Detta konstaterade mer än 70 procent av riksdagen i det försvarspolitiska riksdagsbeslutet 2015.

Regeringen är övertygad om att internationellt utbyte och handel bidrar till en positiv utveckling i världen. Svensk export är en grundbult i vår ekonomi som skapar tillväxt och sysselsättning och säkrar vår välfärd. Genom handeln byggs broar mellan länder, kulturer och människor. Det är därför också naturligt att vi för en dialog med länder som vi handlar med även i frågor där vi har olika uppfattningar.

Den myndighet som beslutar om enskilda tillståndsärenden vad gäller export är, som både jag och ledamot Linde har sagt flera gånger, ISP. ISP följer de strikta riktlinjer som regeringen har lagt fast och som riksdagen har godkänt. Det vore direkt fel av mig att försöka påverka ISP:s beslut. Att från politiskt håll försöka påverka en myndighets beslut i enskilda ärenden vore ett brott mot den svenska grundlagen. ISP fattar självständigt sina beslut utifrån en helhetsbedömning, där MR-förhållanden utgör en viktig del av beslutsunderlaget. Ambassadernas MR-rapportering utgör en del av ISP:s bedömningsgrund.

Filippinerna är trots allt en relativt stabil demokrati som har ett företagsvänligt klimat. Som i många andra länder är brottslighet och droghandel några av de största problemen, men samtidigt måste rättsstatens principer respekteras för en effektiv brottsbekämpning.

Den politiska situation som råder nu kan också påverka företagsklimatet och investeringsviljan. Därför kan svenska företags närvaro vara en positiv kraft för förändring. Jag delar fullt ut Hans Lindes oro för det som sker på MR-området. Man närmar sig nu mellan 4 000 och 5 000 döda i Duterte kampanj mot droger. När Sverige öppnar en ambassad i Manila blir dess rapportering, som också omfattar MR-frågor, en viktig uppgift. För oss är det viktigt att tillsammans med andra EU-länder följa vad som sker och föra fram våra ståndpunkter. Vår syn på mänskliga rättigheter och rättsstatliga principer är välkänd. Sverige agerar såväl lokalt som i internationella forum för att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Vår närvaro på plats genom ambassaden i Manila ökar våra möjligheter att verka.

Anf. 52 HANS LINDE (V):

Herr talman! Jag tycker att det är lite tråkigt och även lite beklämmande att Ann Linde väljer att använda debatten till att hänvisa till myndigheter och riksdagsbeslut i stället för att ta ansvar för de beslut som faktiskt regeringen själv har fattat. Det är regeringen som fattar beslut om vem som ska ingå i regeringsdelegationen till Filippinerna, och jag förutsätter att det också är regeringen som har gett ambassadören i Manila i uppdrag att aktivt förespråka, understödja och främja svensk vapenexport till Filippinerna. Jag hade önskat att regeringen kunde ta ansvar för sina beslut på området.

Nej, jag bedömer inte att Sverige har ett intresse av att en alltmer auktoritär Duterte får tillgång till svenska ubåtar. Och nej, jag tror inte att det främjar demokratin på Filippinerna att vi säljer JAS Gripen-plan till en regim som har dödat så många som kanske 5 000 personer bara sedan i somras.

Detta visar på problemen med svensk vapenexport och hur regeringen har valt att agera. Det går inte att med trovärdighet vara en röst för demokrati och mänskliga rättigheter samtidigt som man försöker sälja vapen till auktoritära regimer.

Vi ser gång på gång hur svensk vapenexport påverkar svensk utrikespolitik och hur man tonar ned brott mot de mänskliga rättigheterna för att få en möjlighet att sälja svenska vapen. Jag tror inte att det är en slump att både Ann Lindes regering och hennes föregångare har haft svårt att kalla Saudiarabien för en diktatur när det är ett land som är en av de främsta köparna av svenska vapen.

Jag tror inte heller att det är en slump att Ann Linde nu står här och säger att Filippinerna är en ”stabil demokrati” samtidigt som man har genomfört så många som kanske 5 000 utomrättsliga avrättningar bara sedan i somras.

Som jag sa tidigare: Saab säger själva att de känner att stödet är otroligt bra från regeringens sida när de försöker sälja vapen i Filippinerna. Frågan är om de filippinska demokratiaktivisterna och människorättsförsvarearna känner samma stöd från Sverige i dag. Jag betvivlar tyvärr det.

Anf. 53 Statsrådet ANN LINDE (S):

Herr talman! Delegationen till Filippinerna var bred och inkluderade företrädare för svenska myndigheter och organisationer som jag nämnde: både MSB och fackförbundet Kommunal. De arbetar sedan många år med att stärka filippinsk fackföreningsrörelse med stöd från Olof Palmes Internationella Center.

Jag har personligen varit i kontakt med många av mina kamrater i Filippinerna som alla utan undantag stöder att vi öppnar den svenska ambassaden på nytt. De har nära kontakter med oss, och de tycker att handeln är oerhört viktigt.

Ett sjuttioal personer som representerade nära 30 organisationer och företag deltog vid ambassadöppningen. Utrikesdepartementet för en löpande dialog med representanter för det svenska civilsamhället och, genom ambassaderna, det lokala civilsamhället. I delegationen fanns en representant för en organisation som arbetar med mänskliga rättigheter, nämligen fackliga rättigheter. Sammansättningen av handelsdelegationen varierar och avgörs i dialog inför varje resa. Det är ett väl fungerande arbetssätt.

Som en del av exportstrategin och satsningen på att öka handeln med de nya tillväxtmarknaderna i Asien, Afrika och Latinamerika har regeringen utarbetat en ny och mer ambitiös politik för hållbart företagande. Sverige har en lång tradition av att arbeta för mänskliga rättigheter. Vår syn på MR och rättsstatens principer är välkänd.

Just detta gör det möjligt för oss att ta upp demokrati- och MR-frågor även med de länder som inte delar våra grundläggande värderingar. Jag vill också påminna Hans Linde om att exportstrategin, som har passerat riksdagen, fick ett brett stöd. Där pekades Filippinerna ut som en av de 26 marknader som ska prioriteras. Detta togs fram parallellt med en nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Den presenterades för riksdagen som en skrivelse. Dessa två strategier är båda lika viktiga och styrande för verksamheten som jag är ansvarig för.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2016/17:59 Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

Skrivelser

2016/17:54 Riksrevisionens rapport om den offentliga förvaltningens digitalisering

2016/17:72 2016 års redogörelse för tillämpningen av lagen om särskild utlänningskontroll

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition och skrivelser skulle förlängas till och med *fredagen den 13 januari 2017*.

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 december

2016/17:527 Behandlingen av regimkritiker i Iran

av *Aminéh Kakabaveh* (V)

till statsminister Stefan Löfven (S)

2016/17:528 Polisens ansvar för medborgarnas trygghet

av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:529 Hälsans fördelning i samhället

av *Lotta Finstorp* (M)

till statsrådet Gabriel Wikström (S)

2016/17:530 Staten som aktiv ägare i SAS

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2016/17:531 Bättre konkurrens inom postbranschen

av *Jörgen Warborn* (M)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2016/17:532 Häktet och polishuset i Västerås

av *Roger Haddad* (L)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:533 Bolagisering av socialtjänster

av *Kent Härstedt* (S)

till statsrådet Åsa Regnér (S)

2016/17:534 Extra bidrag till Gotland

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet Anna Johansson (S)

2016/17:535 Rabies i Sverige
av Åsa Coenraads (M)
till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)

2016/17:536 Hantering av vattenföroreningar från 3D-skrivare
av Kristina Yngwe (C)
till miljöminister Karolina Skog (MP)

Prot. 2016/17:49
19 december

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 13.48.

Sammanträdet leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

BRITT-MARIE HARTVIG

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Avsägelse.....	1
§ 3 Anmälan om ersättare.....	1
§ 4 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 5 Anmälan om betänkande	2
§ 6 Anmälan om fördröjt svar på interpellation.....	2
§ 7 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 8 Svar på interpellationerna 2016/17:138 och 165 om situationen i Turkiet	3
Anf. 1 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	3
Anf. 2 HANS LINDE (V)	4
Anf. 3 AMINEH KAKABAVEH (V).....	5
Anf. 4 MARGARETA CEDERFELT (M).....	6
Anf. 5 LAWEN REDAR (S).....	7
Anf. 6 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	8
Anf. 7 HANS LINDE (V)	8
Anf. 8 AMINEH KAKABAVEH (V).....	10
Anf. 9 MARGARETA CEDERFELT (M).....	10
Anf. 10 LAWEN REDAR (S).....	11
Anf. 11 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	12
Anf. 12 HANS LINDE (V)	12
Anf. 13 AMINEH KAKABAVEH (V).....	13
Anf. 14 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	14
§ 9 Svar på interpellation 2016/17:168 om fred och demokratisk ordning i Irak efter Isis.....	14
Anf. 15 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	14
Anf. 16 ROBERT HANNAH (L).....	15
Anf. 17 LAWEN REDAR (S).....	17
Anf. 18 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	17
Anf. 19 ROBERT HANNAH (L).....	18
Anf. 20 LAWEN REDAR (S).....	19
Anf. 21 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	20
Anf. 22 ROBERT HANNAH (L).....	21
Anf. 23 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	21
§ 10 Svar på interpellation 2016/17:170 om turkiska statens förhållningssätt till folkmordet seyfo	22
Anf. 24 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	22
Anf. 25 ROBERT HANNAH (L).....	23
Anf. 26 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	24
Anf. 27 ROBERT HANNAH (L).....	25
Anf. 28 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	26
Anf. 29 ROBERT HANNAH (L).....	27
Anf. 30 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	27
§ 11 Svar på interpellation 2016/17:185 om organhandel.....	28
Anf. 31 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	28
Anf. 32 HANS ROTHENBERG (M).....	28
Anf. 33 MARGARETA CEDERFELT (M).....	29

Anf. 34	Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S)	30	Prot. 2016/17:49
Anf. 35	HANS ROTHENBERG (M)	31	19 december
Anf. 36	MARGARETA CEDERFELT (M)	32	-----
Anf. 37	Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S)	32	
Anf. 38	HANS ROTHENBERG (M)	32	
Anf. 39	Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S)	33	
§ 12	Svar på interpellation 2016/17:179 om		
	samhällsekonomin i utbyggnaden av stamnät	33	
Anf. 40	Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	33	
Anf. 41	ANDERS ÅKESSON (C)	34	
Anf. 42	Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	35	
Anf. 43	ANDERS ÅKESSON (C)	36	
Anf. 44	Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	37	
Anf. 45	ANDERS ÅKESSON (C)	38	
Anf. 46	Statsrådet IBRAHIM BAYLAN (S)	38	
§ 13	Svar på interpellation 2016/17:143 om främjande av		
	vapenexport till Filippinerna	39	
Anf. 47	Statsrådet ANN LINDE (S)	39	
Anf. 48	HANS LINDE (V)	40	
Anf. 49	Statsrådet ANN LINDE (S)	42	
Anf. 50	HANS LINDE (V)	42	
Anf. 51	Statsrådet ANN LINDE (S)	43	
Anf. 52	HANS LINDE (V)	44	
Anf. 53	Statsrådet ANN LINDE (S)	45	
§ 14	Bordläggning och beslut om förlängd motionstid	46	
§ 15	Anmälan om frågor för skriftliga svar	46	
§ 16	Kammaren åtskildes kl. 13.48	47	